

משה בירנבוים

נ"ו"נ לקוה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"א

מליזענסק

עיה"ק טבריא תובב"א

צוהש"ת

פרשת צהלותך

צוה"ק צפרשמינו עה"כ ויעש כן אהרן פירש"י "להגיד שצחו של אהרן שלא שינה" (ספרי ס), ונתקשו המפרשים מאי קאמר לצחר שצחו שלא שינה ממה שנלטה, ולכאורה פשיטא שאהרן כהנא קדישא לא שינה ממה שנלטה, והרבה תירושים נאמרו בזה, וראיתי להביא בשם הרה"ק ה'דברי שמואל' מסלחנים זי"ע, דברש"י הראשון צפרשמינו מביא את המדרש (מנחם א) ו"ל, למה נסמכה פרשת המנוחה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן מנוחה הנשיאים חלשה אז דעתו, שלא היה עמם צנוכה לא הוא ולא שצטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות, ע"כ.

ומבאר הרה"ק ה'דברי שמואל' מסלחנים זי"ע, דאהרן הכהן צרוצ ענומתו היה צנוח שהוא הגרוע מכולם ולכן לא נלטה להשתתף עם שאר הנשיאים צנוכה המשכן, וחלשה אז דעתו לא על עצמו, אלא שחשב שגללו הפקידה כל שצטו חלק צנוכה.

ואז אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם וכו', וע"ז מביא רש"י הספרי על 'ויעש כן אהרן' שלא שינה, שלא היה צו שום השמנות מאז שחשב שכל שצטו לא קיבלה חלק צנוכה המוצח עקב שפלותו, לכעת ששמע מפי הקב"ה, ששלך גדולה משלהם. ע"כ בשם הרה"ק הני"ל.

ואכל אהרן כבר מלינו את ענין ההשמנות, כשמתו עליו שני בניו, כתיב 'וידם אהרן' וכידוע יש דרגות בצריאה, 'מדבר' ומחמיו 'חי' ומחמיו 'צומח' ואחרון 'דומם', והנפק"מ צין צומח לדומם, שצדומם אין שום השמנות מעצמו, וזה היה המדרגה והעבודה של 'וידם אהרן' שלא היה צו שום השמנות, ושהיה ממש כדומם.

כעין זה מלינו אכל הרבה לדיקים, ולא יפלא צעיניך א"כ מדוע זה שצח גדול שמשצחים צו את אהרן כהנא קדישא, דכבר מבואר בצפה"ק נועם אלימלך דעיקר הקושי בכל ענין הוא צפעם הראשון, ואחר שכבר נפעל ענין זה אז להצאים אח"כ כבר יותר קל להגיע לענין זה, וכן בצפה"ק לגבי ענין העקידה שהיה הנסיון העשירי של אברהם אבינו ע"ה, ולכאורה הרי בכל הדורות אנשים מסרו את נפשם ונפשות בני ציתם, על קידוש ה', אלא דאברהם אבינו היה הראשון וכבר הוריש לנו כוח זה של מסירות נפש,

ובענין זה סיפר הגאון רבי צבי הירש אורנשטיין בעל ה'ברכת רציה' זצ"ל [ישב על כסא הרבנות בעיר ואם בישראל לעטבערג לאחר פטירת הגאון בעל השואל ומשיב זצ"ל], שכאשר נתעטר הרה"ק רבי צבי הירש טרינונוב זי"ע באדמו"רות [כ"ב שנים לאחר פטירת רבו הרה"ק רבי נחום מגדל טרינונוב זי"ע, כי לא הסכים לקבל על עצמו כיד את עול ההנהגה, לפיכך הלך והסתופף בעל קדשו של הרה"ק רבי נפתלי טראפשיץ זי"ע, ורק לאחר פטירתו נענה להפצרת החסידים לשמש להם כאדמו"ר], לא נוצא הדבר חן בעיני זקינו הגאון בעל הישועות יעקב' זצ"ל, שהרי הרה"ק טרינונוב היה ידוע בתור נושרת אצל רבו, ועל כן נקרא בפי כל 'רבי הירש נושרת', ואיך נעשה נושרת לרבי וננהיג [יעיין, שגם הרה"ק רבי ישעיה מקערסטיר זי"ע היה נושטשו של הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע, והוא ישב על כסאו לאחר פטירתו. גם אצל הישרף' נוקאצק זי"ע היה הנושטשו החסיד הנפורסם רבי צבי הירש נוטאנושא זצ"ל איש טורם נועם ובעל מודריגה, ואף הרה"ק בעל ה'דברי חיים' נוצאנו זי"ע התאנון על כך שהוא נושטשו רק כנושרת במקום שהיה ראוי להנהיג עדת חסידים, ואכן לאחר פטירת הרה"ק רבי

תנוך העניך נואלכסנדר זי"ע ריצו החסידים למנותו שיתעטר בכתר האדמו"רות, אך בענוותנותו ענה להם: "קחו ותקנו לעינכם ספר תהלים...", כלומר בהיותו אז זקן ושבע ימים השיב להם, שבתוך זמן קצר יצטרכו להתפלל ולהעתיק עליו להחליטו לכן לא כדאי שיכנוהו לרבם...], לפיכך כאשר שחה פעם הרבי ר' הירש בלעטובערג ושלח להודיע לזכור דאתרא על בואו, הוציא הישועות יעקב' כל הכסאות מחדרו כדי שלא יוכל לכבדו לשבת בביקורו אצלו.

ויהי אך נכנס הרה"ק טרינונוב דרך מפתן דלת חדרו של הישועות יעקב' וכדרכו בקודש נתן ידו על המזוזה כדי לנשקה, הרגיש לפתע שאינו יכול לקרב ידו הק' אל פיו ולנשקה, ואף אחרי שניסה שנית לא הצליח לעשות כן, כיד הבינו הנוכחים שיש דברים בגו אך הישועות יעקב' הגיב בזלזול "האם רוצים אתם לפסול את המזוזה, הלא זה עתה נוסרתי אותה לבדיקה ע"י סופר ירא שמים – ונמוצאה כשרה", אך הרבי ר' הירש לא התפעל מדבריו ונזה שיוזרו את המזוזה כדי לבדוקה, וכמה נחרדו לראות שכאשר קבעו את המזוזה בנוסכור על נושקוף הפתח, הכניסו בטעות את הנוסכור במקום הכתב של המזוזה ונחחקו אותיותיה באופן שנפסלה המזוזה. בראות הישועות יעקב' רוח הקודש גלויה כזו שינה כיד את התייחסותו אליו ושלח תיכף להחזיר את הכסאות וכיבדו כבוד גדול, ואף דברו ביניהם דברים העוזרים ברומנו של עולם.

כשסיים בעל ה'ברכת רציה' לספר נועשה זה שראו עיניו ולא זר, הוסיף בהתפעלות שהוא לא התלהב ממה שהרגיש הרבי ר' הירש במזוזה שפסולה היא, אלא במוח שלא היה ניכר שום שינוי כלל בתואר פניו בין כניסתו כשלא היו כסאות בחדר בכדי לבזותו, לבין אח"כ כאשר כבדו אותו כבוד גדול, כי לא היה אצלו שום חילוק כלל בין אם היו מכבדים אותו או מזלזלים בו. ע"כ.

וכן מביא צפפר מפי ספרים וסופרים בשם ספר 'אצן שלמה' לפרש באופן כזה שהכוונה למדת ההשמנות, ו"ל, פרט אחר צמדת ההשמנות של אהרן הכהן, להנה ידוע מספרי קבלה (עיין 'מורה אור' ס"פ וישג, וצרינו צמי פסוק צ) דשצעה קני המנוחה מרמזים אל האצות הקדושים ומידותיהם, קנה אחד כנגד אברהם אבינו ומדתו מדת החסד, אחד כנגד יצחק אבינו ומדת הגבורה, ואחד כנגד יעקב אבינו ומדת תפארת, הקנה האמצעי מכון כנגד משה רעיא מהימנא ומדת נלח, הקנה שאחריו כנגד אהרן הכהן ומדת הוד, השישי כנגד יוסף דיקא ומדת יסוד, והאחרון כנגד דוד מלכא ומדת מלכות (ועי' צוה"ק ח"ב קנה. באופן שונה), ויש לומר דלכן כתיב (פסוק צ) "אל מול פני המנוחה יאירו שצעת הנרות", וצמרל (מנחות טז): "מכאן שאמצעי משוצח" היינו משום כי האמצעי הוא כנגד משה רבינו שלא היה אנושי כלל, שכן עלה למרום ולחם לא אכל ומים לא שמה, ועוד שהיה מדבר פה אל פה עם הגבורה על כן הוא משוצח שצנרות וכולם מכוונים אליו [וחז"ל הפליגו שצצמו צמדש (דבר פשה י"א, ד) דבר אחר, מהו "איש האלקים" אמר ר' אצין מחזיו ולמטה איש, מחזיו ולמעלה האלקים"].

וכשצח אהרן לנר החמישי היה מתכוון זה נגד אהרן מדת הוד שהיה מרכזה להוד נראה נראה לכאורה שלא יזכיר את שצחו הגדול שהוא מרכזה להוד כי זה גאות גדול, אצל אהרן קדוש ה' גדול תמימותו ומדת השמנות שלו לא שינה כלל והיה מזכיר שצחו ולא נתפעל מזה כלום, וזה קמ"ל הכתוב 'ויעש כן אהרן, להגיד שצחו שלא שינה' שגם צעבודת הנר שלו שהיה נראה שמשצח את עצמו

לא שינה כלל מחמת גדול מדת ההשמנות (תרי רבותא איכא בהא, חדא שהיה מכון אותם כוונות בכל הנרות ולא היה לו שום חילוק אם מטיב ומדליק את נרו שלו או בנרות של

אחרים, ועוד שכאשר היה עסיק בנר שלו לא חשב על עצמו כלל, רק כל מעשיו וכוונותיו היו לשם שמים גרידא בלתי לה' לבדו, וזאת מפני מדת ההשתוות שהיה בו). **וכבר נתבאר מענין זה בספר 'מוצות הלצנות'** (ראה שער ימוד המעשה פרק 3) **שראוי לעודד ה' המייחד מעשיו לאלקים להיות לו מדה זו, שיהא שוה אללו אם ישמחוהו בני אדם או אם יגנוהו. ע"כ.**

מסופר שכאשר נשתדך הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב ז"ע עם הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, כיבדו את הרה"ק מרימנוב לקרוא את התנאים או הכתובה, וכדרכו בקודש בעבודת התפילה שהיתה בהתלהבות גדולה כך גם קרא את הכתובה, ואף כשהגיע לקרוא נון הכתוב שם "בת הרה"ק איש האלקים רבי צבי וכו'" לא פסק מלקרוא כבראשונה בהתלהבות ובחדוה, ומזה היה נראה גדול מדת ההשתוות שלו. ע"כ

עוד מסופר שלהרה"ק בעל הד"ח מוצאנו ז"ע היה בקבלה שבשבת פרשת פרה, צריך להיות אצל צדיק הדור ולכן היה נוסע כל שנה בשבת פרה אל הרה"ק מראפשיץ ז"ע ולאחר פטירתו נסע לחתנו הרה"ק ר' אשר מראפשיץ ז"ע וכו' ואחר פטירתו החליט לנסוע אל הרה"ק ר' צבי הירש מרימנוב כי הוא כעת צדיק הדור, וכשבא הרה"ק בעל דברי חיים מוצאנו ז"ע לישבות לראשונה בעל קורת הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב ז"ע, לישבת פרה, והיה זה ביום רביעי בשבת, וכאשר נכנס הרה"ק מוצאנו ליטול שלום מואת פני הקודש, שאלו הרה"ק מרימנוב האם בא הרב מוצאנו לרימנוב בשביל דין תורה או בורות, (כי לפעמים היה בא לשם לערוך דיני תורה או בורות) נענה הרה"ק מוצאנו ואמר "קבלה מרבתינו שבשבת פ' פרה צריך להיות אצל צדיק הדור". וענה לו הרה"ק מרימנוב, בוודאי כן בוודאי כן, והפליא הרה"ק מוצאנו אז הענין, שהיה שוה אצל הרה"ק מרימנוב אם בא לדין תורה או שבא לחסות בעל כנפיו כי מחשיבו לצדיק הדור. ע"כ

כמו"כ היה אצל הרה"ק רבי אהרן מבעלזא ז"ע שידוע שהקפיד מאד שלא לשנות מאומה ממה שנהגו אבותיו הקדושים, ולכן בעלותו בגפו לארץ ישראל אחרי שניצל בניסים ניסים מוצרני הרשעים הארורים ימוש"ו, לא היו אנשים שזכרו את כל מה שעשו בבעלזא, ולדוגמא בשמחת תורה כשכיבדו את המרא דאתרא [שכידוע אדמו"רי בית בעלזא שימשו גם כרבנים בערים] לקבל ספר תורה בהקפות, היו קוראים להם בנוסח מיוחד בתוארים שונים, וכיון שבא"ר לא היה כו' שזכר את הנוסח במדויק, לכן קרא הרה"ק מבעלזא לאחד החסידים, ולימדו לומר כנו שהיו נוהגים לומר בבעלזא, ועל אף שאמר אז תוארים גדולים על עצמו, כגון "הרב הגאון" וכיוצא בו, לא היה נמנע מלהגיד כן וזה לא השפיע עליו כלל מפני מדת ההשתוות שהיתה לו.

כמו"כ רשכבה"ג אדמו"ר הגה"ק מוצאנו השפ"ח ז"ע שהיה ידוע בעבודת התפילה שלו, שהיה עורך שעות ארוכות בדבקות עצומה ובבכיות ותחנונים, שלא ראו שום שינוי אם זה היה בפני נזנין מוצנעם ביותר או לפני קהל גדול, וכן כשהיה בבתי רפואה, והיה נמוצא לפעמים רק עם מושמו אחד והיה אומר ד"ת ברעוה דרעוין שעה ארוכה בבכיות כאילו מדבר לפני כל הקהל, ללא שום שינוי.

זה הענין היה עבודה גדולה מאוד אלל לדיקים, כמסופר על קוה"ק הרבי ר' אלימלך ז"ע, שבשנות גלותו כאשר חשב פעם לסיים גלותו ולשוב לביתו, והנה כשנכנס לעיירת כגורו, שמע כואחד לדבר על ילד חולה בשם אלעזר, וחשב שהכוונה על בנו הק', וכשבירר מזה קרה, נתברר לו שהכוונה לילד אחר, ולרגע קט הרגיש הקלה בלבו ע"כ, ומיד תפס עצמו ונתמכר מואד על שמרגיש כאב על בנו יותר מועל ילד אחר מובני ישראל, ולכן לא נכנס לביתו אלא יצא מיד לחמושיך בגלותו, בכדי לעבוד גם על מדה זה, ע"כ.

ובאופן דומה לזה פירשו גם את הענין שיהא כבוד חברך חביב עליך כשליך, שזה מדת ההשתוות, ועצה לכך ראו אצל הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ז"ע כשנתקבל לרב בעיר אחד, ולפני הקבלת פנים הסתגר בחדר לבד, והציץ אחד מן החרכים לראות מזה עושה שם הרבי

ר' שמעלקא, וראה שמדבר לעצמו דברי שבח כגון, ברוך הבא הגאון הקדוש, וכדומה, וכששאלו על כך, פ"י לו המימרא "יהי כבוד חברך חביב עליך כשליך", שכשבחברך מושבחך, יהיה בעיניך כאילו אתה מושבח את עצמך, שזה לא מביא לידי גאות, ולכן שיבחת את עצמי בכדי שכשאצא וישבחו אותי ארגיש כאילו אני מושבח את עצמי,

אין ספק שמדת ההשתוות היא עבודה קשה, שאולי יש דברים שאנו נזכרים יותר לעבוד עליהם, אבל לפחות צריך לדעת שיש מזה עבודה, ורצוה"ק עצמו ועמלו על כך, ואנו צריכים לשאוף שלפחות יהיה לנו נגיעה קטנה צענין זה, דהרי מחז"ל משמע שיש חיוב צדקה מסוימת צמדת ההשתוות לכל אחד, דאמרו חז"ל "חייב אדם לצדך על הרעה כשם שמצדך על הטובה" והנה לכאורה היה אפשר לומר רק חייב אדם לצדך על הרעה, ומסיום דצריהם כשם שמצדך על הטובה, זה לכאורה מכוון למדת ההשתוות, וכן ואהבת לרעך כמוך, והי כבוד חברך חביב עליך כשליך, שרואים באלו ענין של מדת ההשתוות, ולפחות ללמוד מזה כשמישהו ח"ו פוגע בנו, וכענה שמוצא צספה"ק, אז להתאמץ לחשוב שכלל ישראל הרי כגוף אחד, והרי לא יכעס על רגלו אם פגעה ברגל אחר, כמו"כ לא לכעוס על ישראל אחר שפגע, וצויתר כשהיה ללא כוונה ח"ו, וזה אולי הענין של יהי כבוד חברך חביב עליך כשליך, שכמצדך משצדך אל מצא לידי גאות כי כלל ישראל הם גוף אחד, וכאילו אתה משצד את עצמך ודו"ק

***

בהעלותך את הנרות וגו' (ו', ב).

פרש"י על שם שהלצה עולה כתיב צהלקתן לשון עליה שצריך להדליק עד שמהא שלהצת עולה מאליה. לכאורה מאי משמענו רש"י צוה, הלא הוא כן מטבע אשר צוה הצוית"ש, שהלצה עולה למעלה והאצן יורד למטה,

ו"ל דהתורה רומזת לנו דרך ישכון אור זו תורה, דהנה כתיב (יהושע א, ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך, והנה הרצה פעמים יש שההכרח מציא לצטל מלימוד התורה, ואמרו חז"ל ג"כ (אבות פ"ב מ"ג) יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ וכו' וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה צטלה, וגם מי שמורתו אומנתו יצטרך צהכרח לצטל קצת מלימודו צאשר הוא אדם, שצריך לאכילה ושמיה ושינה וכדומה, והיאך אפשר לקיים לא ימוש וגו'.

אלא העיקר הוא צעמ שילמוד התורה ילמוד לשמה ויקשר את עצמו צהמורה הקדושה, והאור המורה יאיר לו הדרך אח"ו אפילו צעמ צצטל מהמורה לדברים ההכרחיים כנ"ל, ויקיים לא ימוש וגו', והנה המנורה רומזת ג"כ לזה, כי המנורה ותורה חד, כמאז"ל (מנחות פו, 3) שלתן צצפון ומנורה צדרוס, ואמרו חז"ל (צ"ב פה:) הרוצה להחכים ידרים, הרי דהמנורה מרמז לבחי חכמה, כיון דהמנורה צדרוס, ודרוס מרמז על חכמה, וכן כתוב (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, המשיל המצוה לנר ותורה לאור וזה שפרש"י על שם שהלצה עולה, רצ"ל ע"ש שהלצה המורה צריך לעלות למעלה שילמוד צדחילו ורחימו, להיות פורחת לעילא, כתיב צהלקתן לשון עלייה שצריך להדליק עד שמהא שלהצת עולה מאליה, רצ"ל ללמדני שצריך לקשר את עצמו כל כך צתורה צעמ הלימוד עד שמהא שלהצת המורה עולה מאליה, אפי' צעמ שהוא צטל מהמורה אז תאיר לו אור המורה לדצק צהצוית"ש לקיים לא ימוש ספר המורה הזה מפ"ך.

***

(דברי יחזקאל)

בהעלותך את הנרות (ו', ב).

וזפירוש רש"י ז"ל, למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים, חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שצטו, אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומיטיב הנרות ע"כ.

ויש להבין דהכא מצויר שהיה לאהרן הכהן השתוקקות גדולה להקריב קרבנות לפני ה', ולכך כיון שראה שלא היה בחנוכה המשכן חלשה דעתו, עד שנתן לו הקב"ה העבודה הגדולה של הדלקת הנרות, ומאידך ציוס הקמת המשכן כתיב (ויקרא ט, ז) ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך, וכתב שם רש"י הק' קרב אל המזבח, שהיה אהרן צוה וירא לגשת, אמר לו משה למה אתה צוה לך נצמרת, ע"כ, הרי שאהרן הכהן היה צוה ונמעכב מלהקריב קרבן ה'. ולכאורה הם שתי בחינות סותרים זה את זה, דענין חלישות הדעת הוא שסבור הוא שהוא ראוי ומגיע לו גם זאת, וענין הבושה היא להיפך שסבור הוא שאינו ראוי הוא לזה. ויבאר על פי מאמרו של כק"ז הרה"ק ר' דוד מלעלוב זע"א שכל יהודי צריך שיהיו לו שני כיסים, זכיס האחד, בשבילי נצרה העולם, דהיינו לשאוף ולהשתוקק להמעלות בעבודת השם יתברך כדי להתקרב אליו יתברך, וזכיס השני, ואנכי עפר ואפר, היינו לדעת ולהכיר שפלות ערכו לפניו יתברך ויתמלא בושה וכלימה מלפני השם יתברך ולא ירהיב צנפשו לטול עטרה לעצמו,

היולא לנו מדבריו הקדושים שצריך שהיה לאדם צ' הבחינות מלד אחד בשבילי נצרה העולם, ומלד שני הבחינה של ואנכי עפר ואפר. וענין זה היה אלל אהרן הכהן השתוקקות לעבודתו יתברך מחד גיסא, והיה צוה וירא לגשת מאידך גיסא.

(ברכת משה להרה"ק אדמו"ר הרמ"מ מלעלוב ז"ע)

***

בהעלותך את הנרות (ו', ב).

במדרש (במ"ר פט"ו) משל למלך אחד שהי' רוצה לסעוד אלל אחד מהדיוטים והי' מכין כלים של הדיוטים. כיון שבא המלך וראה את גדלו ומלכותו לקח את הכלים שלו והטמינם ואמר לו המלך היכן כלים שלך ואמר לו אדוני המלך אני אין לי אלל כלים שבורים ופחותים ואמר לו המלך חייך איני משמש אלל בשלך, כך בהעלותך כו'.

ואמר הר"ר העניך מאלכסנדר ז"ל דכמו כן בכל השבוע אדם סובר שעושה הרבה צמנוות ד' אלל בשבת הוא רואה שאינו עושה כלום ואין לו שום כלים טובים ואפילו כלים שבורים אין לו, והלואי שהי' לו עכ"פ כלים שבורים אלל אין לו כלום. וצריך הש"י ליתן לו כלים וזה כוונת האר"י ז"ל ומנרתא טבתא דנהרא על רישין פי' אנו מבקשין הכלים ממך משום שאין לנו כלום אלל מה שאתה נותן לנו. וזה נהיר על ראש כל אחד:

(שיח שרפי קודש)

***

ויעש כן אהרן (ו', ג).

שמעתי שהה"ק הרבי מקאלק ז"ל אמר בשם היהודי הק' שאמר בכל יום הצרכה שלא עשני גוי שהרגיש צנפשו שנשתנה בכל יום כמו מאינו יהודי ליהודי, והוא ז"ל אמר שזה הפי' שכתב רש"י ז"ל אלל אהרן הכהן ויעש כן מלמד שלא שינה, שלא נעשה ישן אללו, עם איז נישט אלט גיווארען, ובכל יום הי' עובד מחדש ולא צרגילות כמו דבר ישן, והבין מאוד:

(שיח שרפי קודש)

***

כי נתונים נתונים הבמה לי בותרך בני ישראל (ו', טו).

לצאר בפסוק הלשון נתונים נתונים. והנראה דרך משל ומליצה, כאשר יציאו מתנה לשר אחד פחות הערך אזי המתנה עצמה חשיב אללו, מה שאין כן כשיציאו מתנה לשר גדול ואפרכס גדול המתנה גופא אינו חשיב אללו כלל, כי אפרכס גדול כמוהו כמה רצות מדריגות שיש לו יהא חשיב אללו מתנה פחותה כו' אך החשיב אללו הוא נדבצת לבו של זה הנותן שעלה ברצונו ליתן לו מתנה. ונמצא ערך החשיבות של זה השר הוא להנותן הנתינה, כלומר שעלה בדעתו ליתן לו מתנה ולא המתנה עצמה שנותן לו. וזהו גבי השם יתברך גם כן שיקרבו לויס לעבודתו יתברך מה צנע לו בהם הלא מלפניו יחילו כל יושבי תבל וכל שרפי מעלה עומדים עליו באימה וציראה לעשות רצון קונם וחפץ לורם רק חשיב אללו יתברך מה שעלה בדעתו להתקרב לעבודתו יתברך. וזהו כי נתונים נתונים המה לי מתוך כו', כי הנתינה שלהם שעלה בדעתם שיקרבו וימסרו לעבודתו זה חשוב נתינה אללו כנ"ל לא המתנה עצמה רק הרצון שבו שנתן מתנה זו חשיב אלל הבורא:

ועל פי זה יבאר משנה לדבות (ב, ג) והוי זהיר צמנוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, לכאורה מלת של מצות, מיותר והוי ליה לומר שאין אתה יודע מתן שכרה. והנה דכבר אמרנו על מאמר חכמינו ז"ל (שבת ס"ג.) כל העושה מצוה אחת כמאמרה אין מבשרין לו בשורה רעה, דהנה לשון מצות פירוש שעושה ציווי הבורא ברוך הוא וברוך שמו שמנוה לו לעשות כך והוא מקיים. דבאמת דבעשיה עצמה עושה האדם הכל לעצמו כמאמר שלמה המלך עליו השלום אם רעה או טובה הכל עושה לעצמו רק נחת רוח של הבורא מזה שמקיים כאשר צוה אותו שרוצה לעשות רצון הבורא. וזהו כל העושה מצוה אחת כמאמרה, פירוש כמו שאומרים תיבת מצוה דפירושה דהוא ציווי הבורא והוא עושה אותם כן צנוה זו לקיים מצות הבורא אז אין מבשרין לו בשורה רעה. היולא מזה דעיקר נחת הבורא הוא צמה שמקיים הציוי שלו שרוצה לעשות רצון הבורא ולכן אין חילוק בין עושה מצוה גדולה או קטנה על פי משל הכ"ל. בשלמא להשר הקטן שדבר המתנה גופא חשיב אללו, כי הוא זה הדבר שנותן לו שפיר יש חילוק אללו כשהמתנה הוא יותר גדול חשיב אללו יותר כיון שרוצה המתנה גופא, מה שאין כן האפרכס שאינו רוצה צמתנה גופא רק הרצון של הנותן שעלה בדעת הנותן לעשות לו נחת רוח וממילא אין חילוק בין מתנה גדולה לקטנה בין כך וכך רוצה לעשות נחת רוח לו. כן גבי השם יתברך כיון שעיקר הנחת של הבורא צמה שמקיים רצונו והעושה רוצה לעשות נחת רוח להבורא ממילא אין חילוק בין גדולה לקטנה כיון שהרצון שיהי' בכל רוצה לעשות רצון הבורא. וזהו והוי זהיר צמנוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות, כלומר שהשכר הוא בעצמו צעבור הציוי וכיון שהשכר הוא צעבור קיוס ציוי הבורא כל השכר שוי' ואין אתה יכול להכריע בין מצוה קלה לחמורה:

וזהו כוונת הכתוב ואחרי כן יצאו הלויס וטהרת אותם והנפת אותם תנופה כי נתונים נתונים המה לי כו', לפי מה שכתבתי לעיל שהעיקר החשיב אלל הבורא הוא התנדבות רצון הנתינים ולא המתנה גופא להכי צריכין שיהיה הרצון צרוב קדושה וטהרה, כי הלא ממתנה עצמה אינו נהנה הבורא רק מרצון הנתינה, ואם כן צריך הרצון להיות צרוב טהרה וקדושה. לזהו כוונת הכתוב וטהרת אותם

והנפת אותם תנופה. ויצארה למה זריכין כל כך קדושת הנמינת הלויים לה'. על זה קאמר הכתוב כי נתונים נתונים המה לי, כניל שהחציבות אכלו היא הנמינה ולא המתנה גופא ואם כן זריך להיות זרוב קדושה וטהרה, כי עיקר החציבות הוא הנמינה גופא להכי זריך להיות זרוב טהרה:

(קדושת לוי)

***

ויאמרו האנשים ההבמה אליו אנוזנו טומאים לנפש אדם לבמה נגרע לבלתי הקריב וגו' בתוך בני ישראל ויאמור אליהם משה עמדו וגו' בזה יצוה ד' לכם (במדבר ט, ז-י).

וקשה תיבת למה נגרע, מה זו שאלה, הא טומאתם גרמה להם שלא להקריב, ואם כי לא ידעו צמה לתקן, הליל לשאלו [צמה נתקן] ומה נעשה, וגם צחוק בני ישראל הוא מיותר, והוי להם לשאלו רק למה לא נקריב קרבן ה'.

ונראה לעד לפרש, דהנה ידוע שיש מצות שאין אדם פרטי יכול לקיים, כמו ישראל שאינו יכול לקיים מצות כהונה וכדומה, אך מכל מקום על ידי כללות נפשו בישראל הוא כאלו קיים בצרפות, כיון שרובה לקיים מצות כהונה, רק שאינו משבט לוי, ולכן הוא כאלו קיים, וכן צאמת מי שהוא טמא ואינו יכול לעשות אפילו פסח שני כמבואר בש"ס (פסחים עט: פ.) על כמה אופנים שפטור, ומכל מקום הוא כאלו קיים ועשה בזמנו, כיון שרובו לקיים, ורק שהוא אונס.

והנה צאמת אלו האנשים ששאלו למשה רבינו ע"ה היו בעלי דעה מדור הדעה והצינו שאינם ראויים לעשות הפסח משום טומאתם, אך קשה להם, שראו צעין שכלם שאפילו בדרך כללות לא יצאו מצוה זאת, ולזה שאלו למשה רבינו ע"ה, שלמה יגרעו מלעשות הפסח צחוק כללות בני ישראל על כל פנים, ולמה יגרעו, כי הם ידעו בעצמם שצ"ו אין צרוחם רמיה, ורובם לעשות המצוה, ורק שאנוסים היו משום טומאתם, והיה על כל פנים לחשוב כאלו עשאו צחוק כללות בני ישראל.

והשיב להם משה רבינו ע"ה מה יצוה ה' לכם, היינו צמה שמלוי הדבר צכס וצמחשצותיכם, אם היה רק המחשבה צרורה שרנו לעשות הפסח צאהבה, והשיב הקצ"ה לזריכים לעשות פסח צפני עצמן צחדש השני, ולזה לא יצאו צחוק בני ישראל, דאימתי נחשב המצוה שעשאו הכולל של ישראל, כשאין היחיד יכול לעשות צפני עצמו, אבל אדם עליכם לעשות פסח צפני עצמכם, ולכן לא יצאכם צשל יצוה, וק"ל.

(דברי חיים, פסח)

***

ויאמור אליהם משה עמדו ואשבעה (ט, ז).

כתב בס' אור החכמה פ' בהעלותך, וזה ענין ששמועתי כוהרב הבעש"ט נבג"מ שאירע לו באיזה זמן שהיה עומד ונותפל עם החברייא קדישא שלו תפלה בעיבור, והנה החברייא לא האריכו כמותו וסייכו תפלתם הרבה מקודם והמותו עליו זמן רב, אירע פעם שבני החברייא קדישא הרגישו חולשה בלבם והלכו לטעום דבר מזה. בהיותם סבורים שעד שיחזרו עדיין יעמוד בתפלתו. בני לבינו סיים הבעש"ט את תפלתו, וכאשר חזרו ראו כי הוא עומד ונותן להם, חלשה דעתם.

אחר התפלה הרחיב אחד התלמידים ושאל: ילמדנו רבנו מדוע קיער היום בתפלתו? אמר להם הבעש"ט הנה גרמתם פירוד גדול בנזה שהלכתם לדרככם והנחתם אותי לבדי, אכזייל לכם מושל: ידוע כי טבע העופות בחורף לנדוד למדינות החמות. פעם הגיע אל אחת מהמדינות ההן עוף סגוני בעל נוצות כורחיבות, לא ראו כמותו מעולם, אולם העוף נראה על

עץ גבוה ואי אפשר היה להגיע אליו. שמע המלך וצוה לקבץ אנשים רבים, שיעמדו אחד על כתפי השני, עד שיוכל העליון לתפוס את העוף. כשטיפסו האנשים אחד על חברו, התחילו התחתונים להתפזר אנה ואנה, עד שהעליונים נפלו ונפצעו, והיו למושל ולשנינה, ולא עלה בידם כולם, ולא השיגו את מבוקשם, כי עיקר כוונת המלך היתה שיהיו כולם מקושרים יחד ויהיו זה על זה, ע"כ המושל, ומוזה אנו למדים ענין ואהבת לרעך כמוך, שצריך שיהיה ביניהם התקשרות חזק שיהיו כולם דבוקים באהבה וחיבה, ולא יתפרדו זה מזה, כי עיקר כוונת המלך היתה שיהיו כולם מקושרים זה עם זה... המושל הבעש"ט ואמר: הנה נזה טוב היה כשהייתם מחוברים עמי בתפלה, אבל כשעזבתם אותי לבדי וכל אחד פנה לדרכו, הנה נפל הכל, וכל מזה שרצית להשיג פרח גם כמנו... ופירש בזה כוונת הפסוק שאמר משה רבינו ע"ה: עמדו ואשבעה מזה יצוה ה' לכם, כלומר, עמדו כאן אנלי, ובזכותכם אשבעה מזה יצוה ה', כי כוחו של משה הוא בזכות ישראל, על ידי שבו כלולים נשמות כל ישראל.

(אור החכמה להרה"ק ר' אורי פיבל מקריסנפאלי זצ"ל).

***

ויהי אנשים כו' לבמה נגרע כו' עמדו ואשבעה בזה יצוה ד' לכם (ט, ז-י).

* נראה שנכתב צמורה כאן מעלת אותם האנשים הצדיקים קדושי עליון נושאי ארוננו של יוסף היו ואין הגיעו למעלה ההוא לומר דברים קדושים כאלו וחכו לכמוז על ידן פרשה צמורה והוא כי דרך הצדיק צכל מה שמוסיף והולך צקדושה הוא מצין יותר צחינת אלהות ודומה לו שלא התחיל עדיין צעבודת הצורה ואותן אנשים שזכו לשאת ארוננו של יוסף הצדיק צאו למדרגה גדולה עד מאד והצינו בעצמם שאינם כלום והיו נגד פניהם חשוצים כטמאים * והיו שאמרו אנתנו טמאים כו' למה נגרע * פירוש צכל פעם כשאנתנו מוסיפים עבודה אנתנו נגרעים צעינינו כי ידענו צירור שלא התחלנו צעבודה לפי רוממותו *

וזה שאמר משה להם עמדו ואשבעה כו' פירוש הוטצ צעיניו מאד צצריהם ואמר אלך ואתפאר צצדיכס לפני הצורה צרוך הוא לאמר היש עם כזה שיותר שעוצדים אותו מקטינים עצמם עד מאד * ואשבעה מה שיאמר הוא צרוך הוא לצדיים הללו * והשיבו השם יתצרך צרוך הוא איש איש כו' צדרך רחוקה כו' ועשה פסח צחדש השני על פי אשר כתצנו למטה על כפל איש הנאמר צמורה לרמוז על הצדיק הגדול שהוא איש למעלה ואיש למטה * כי יהיה טמא או צדרך רחוקה פירוש כניל שיצא למדרגה גדולה שידמה בעצמו כטמא או כאדם שהוא צדרך רחוקה צעבודת הצורה * ועשה פסח צחדש השני פסח נקרא על שם הקדושה הגדולה כידוע פירוש שיוסיף צקדושה תמיד צהתחדשות שניות כי כשיוקטן צעיניו תיכף ומיד יצא להשגת מדרגות היותר גדולות ויחדש תמיד מעלה ומעלה עד אין סוף והצן:

(טעם אלימלך)

***

ויאמרו וגו' לבמה נגרע לבלתי הקריב וגו' בתוך בני ישראל ויאמור אליהם משה עמדו וגו' בזה יצוה ד' לכם (במדבר ט, ז-י).

פרש"י עמדו ואשבעה כתלמיד המוצטט לשמוע מפי רבו אשרי ילוד אשה שקך מוצטט שכל זמן שהיה רובה היה מדבר עם השכינה עכ"ל, לכאורה יש לתמוה על משרע"ה שהיה ענו מכל האדסת כמ"ש והאיש משה ענו מאד, שאמר צלשון הזה עמדו ואשבעה, שהוא לכאורה התנשאות קלת שהוא מוצטט לשמוע הדבור צכל עם,

דכר אמרו חז"ל (הוצא ברשי דברים א, יז) והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתי, על דבר זה נסתלק ממנו משפט צנות ולפחד וכו' יעו"ש, וצפי' אמרו חז"ל (ויק"ר פ"א, ב), שמשא לא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו שנאמר ויקרא אל משה וידבר, אך הענין כך הוא דהאנשים הטמאים בפסח ראשון בא צמרת נפשם לפני משרע"ה, ואמרו בלב נשבר ונדכה למה נגרע מתוך כלל ישראל לצלתי הקריב את קרבן ה' צמועדו, וכאשר ראה משרע"ה שפלות רוחן ולבבם הנדכה באשר אין ביכולתם לקיים מצות ה', עי"כ היה מוצטח משה שיצא אליו הדבור בזכותם, כדכתיב (תהלים נא, יט) לב נשבר ונדכה א' לא תצוה, ולזה אמר להם משרע"ה עמדו ואשמעה מה יא' ה' לכם, "לכם" דייקא, דעצבורכם בטח יצא אלי הדבור, וכן כל מי שהוא צמח ענו ויודע שאין לו צמה להגדיל א"ע ורבים נהרו עליו יעזור להם השי"ת שזכותם יושעו.

(דברי יחזקאל)

לבוה נגרע וגו' עמודו ואשמועה וגו' (פ, ז).

כחז ה'שפתי לדיק' צמס זקיני עוד צענין זה, דהנה לכאורה אינו מובן כלל למה נעקו אל ה' שרצונם להקריב את הפסח ככל בני ישראל, הלא צפיהם אמרו טעם גרעונם כי טמאים הם, ואמר ה'חידושי הרי"ם' שהיה צר להם מאד שיחסירו מצוה קדושה כמו זו ולא יכלו להתאפק מלזעוק "למה נגרע", ועל ידי גודל ההתלהבות ותשוקתם אל המצוה נפתח להם פתח חדש שימשוך אור קדושת הפסח עד שלוש יום אחריו ויוכלו לעשותו אז.

ומסיים הרה"ק מפילך ז"ע את דבריו "וזהו לימוד על כל אחד שאף אם יש לו כמה התנגלויות זדוקים על ביטול תורה ועבודת השי"ת, מכל מקום לא יהיה מחורץ אללו ויתמרמר על שמרוחק הוא מעבודת הקודש על המחיה והכללה ועל ידי הצעקה יושע...". דרך זה מפרש מה שאמר להם משה "עמדו ואשמעה", דהיינו שיעמדו בצור התשוקה הנפלאה שאחזה בהם לקיים המצוה ולא יתקררו ממנה ואז ודאי יצא מענה נכון מה', כי ההתלהבות והתשוקה הם הם שפתחו פתח האור וגרמו לחידוש המצוה ולכן עוררם שלא תפוג התלהבותם.

ובצנינה זו ראיתי עוד מלדיקים, שלכן הוצרך משה לומר להם "עמדו ואשמעה", כי כשהצמין בגודל תשוקתם חשש אולי מרוב להיטות לקיים המצוה יכנסו אחריו לאוהל מועד צעת אשר ישמע לדבר ה', והלא טמא אסור לו להיכנס למקדש, לכן הוצרך להזהירם שיעמדו במקומם, ויפכו מצחו עד שישבו אליהם ויגיד להם מה אמר ה'.

(מפי ספרים וסופרים)

עמודו ואשמועה בזה יצוה ה' לכם (ט, ז).

הרה"ק צעל יסו"ע (מסלמים) ז"ע פירש מאמר הכתוב (במדבר ט, ח) "עמדו ואשמעה מה יא' ה' לכם". לפי שראה משה רבינו ע"ה שצאו אללו בלב נשבר, אנוחו טמאים לנפש אדם למה נגרע, אמר להם "עמדו" צליצט שטיין מיט אייער צובראכענע הארץ, און פארלירט ניט די צובראכענייט, "ואשמעה" וועל איך קענען העריין, "מה יא' ה' לכם" מיט וואס השי"ת וועט זיך צאהעפטן לו אייך [השארנו צמנצ זה של שצירת הלז ואל תאצדו שצרון זה מכס, ועי"כ ואשמעה, אוכל לשמוע מה יא' ה' לכם, באיזה צנינה השי"ת יתקשר אליכם. יא' לשון צוואה].

(מאמר מרדכי)

והאיש אשר הוא טהור וברוך לא היה (ט, ז).

אמר הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ ז"ע צמס רבו הרבי מלוצלין ז"ע, האיש אשר הוא טהור, למה הוא טהור, מפני וצדך לא היה, כי המסמבצ צדרכים קשה עליו להשמר ולהיות טהור.

הוסיף הרה"ק מראפשיץ, 'אשרי יושבי ציתך' מסיים צפסוק 'תהלת ה' ידבר פי ואליו 'אשרי תמימי דרך' מסיים 'מעיתי כשה אובד'. ואמר כי אשרי תמימי דרך נכתב צמניא אפי, כי כאשר האדם צדרך צריך לידע ח' אופנים כיצד לעקוף דבר רע.

הרה"ק מגור הצית ישראל ז"ע, הוסיף כי מי שמקיים 'אשרי תמימי דרך' ההולכים צמורת ה' שזוהר גם בלכתו צדרך מכל רע, זה חסוב כפול שמונה, תמניא אפי.

(יגדיל תורה)

וישמוע בשיה את העם בוכה לבושפוזותיו (יא, ז).

עפ"י הידוע צדרך התפלה אשר האדם ישפוך שיחו צכל עניניו צצרכי צני חיי ומוזני לא ישים עיקר תפלתו עבור צרכי עצמו לצד, רק על כללות צניי ואז יהיה נענה תחלה. וכן צמתאוננים כתיב "וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו" איש לפתח אהלו לצד ולא על זולמו.

לכן אמר להם משה מאין לי צצר כי יצכו עלי לאמר תנה לנו צצר ונאכלה, פי' אחרי כל מצוקשו רק עבור נפשו וצ"צ לצד תנה לנו צצר ולא צקשו עבור כלל ישראל, צאופן הזה אין לי צצר לתת לכל אחד ואחד.

אכן כל מצקש ה' צריך לכלול תפלתו צחוץ קהל כלל צניי להתפלל על צצירו אז תקרא וו' יענה.

(פניני תפארת שלמה)

האנכי הרייתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו כי תאמר אכלי שאהו בזויקך (במדבר יא, יב).

הרבה פעמים רבו (כ"ק טרן אדמו"ר הי"בית ישראל" מגור זנוק"ל) לחסידים שדרשו לשכנו, כי בלא התקשרות והתבטלות מלאה, אין הרבי כסוגל לפעול בעד אנשיו לא ברוחניות ולא בגשמיות. הוא תמוך יתדותיו בדברי משרע"ה (במדבר יא, יב): "האנכי הרייתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך" וגו', כאומר, אלמלי הייתי אביהם מולידים, יכולני לשאתם אפילו כשיתנתקו מונגי. באשר האב לעולם אינו מתנתק מובנו אפילו כשהרע לעשות. אך מוכיין שלא הרייתי וילדתי אותם, הנה כורגע שהתרחקו והתנתקו (יאן געריס"ן), לא אוכל לפעול בעדם.

(פאר ישראל)

האנכי הרייתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו (יא, יב).

פ"א התרעם בנו של חסיד אחד לפני בעל שפת אמות הקי זצללה"ה, אשר אביו אינו רוצה לסייעו בפרנסתו. ושאל הה"ק לאביו למה אינו מסייע לו, והשיבו תירוץ שאין ביכולתו לעזור לו, ואז הי" בפי בהעלותך, ואמר הה"ק כתיב מואין לי בשר וכו' האנכי הרייתי כו', קשה למה הי" לו לזכור האנכי הרייתי, הא אגור מואין לי בשר, שאם אין לו בשר, מזה נפ"מ אם אנכי הרייתי אם לו, מזה מוכח שאם אנכי הרייתי וילדתיהו, אין תירוץ מזה שאין לו, כי צריך לטרוח ולעשות תחבולות עבור בנו לפרנסתו, וזהו דרפח"ח:

(שיח שרפי קודש)

ויצעק בשיה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה (יב, ז).

תוך כדי שיחה עם כ"ק אדמו"ר האמרי אמנת מגור זנוק"ל הזכיר רבינו (הרה"ק מאסטראווא) את עצמו ואת שם אמו צפני הרבי מגור

לרפואה ממחלתו. השתומם רגע רצי אברהם מרדכי ואמר: "הגמי (ברכות לה) אומרת כל המצקק רחמים על חבירו אין צריך להזכיר שמו שנאמר אל נא רפא נא לה, ולא קמדכר שמה דמרים, וא"כ למה הזכיר את עמו צפני צשמו?" □ השיב רבינו מיינה וציה: "רפא נא" צגימטריא "מרים יוכד" שהם שם החולה ושם אמה". (בית מאיר להרה"ק מאסטראולא ז"ע)

***
ויצעק בשיה אל ד' לאבאר א-ל נא רפא נא לה (יב, יג).

מטו צי משמי' דהצעש"ט זי"ע עה"פ ימלא ד' כל משאלותיך (תהלים ט) דהנה אמרו חכמז"ל עה"פ (שמות י"ז) כי יד על כס י"ה, דכל זמן שזרעו של עמלק צעולם ושכינתא צגלותא אין השם שלם ואין הכסף שלם, דצגלות נחלק השם לחזיו, וכשיכרת זרעו של עמלק יתמלא שם ד'. וזהו, ימלא ד', כל משאלותיך, שכל משאלות צני ישראל צתפילתם תהיה, שיתמלא שם ד', עכדה"ק.

ועפ"ז יש לפרש המסורה המוצא צצעל הטורים צפרשת צהעלותך, עה"פ ויצעק משה אל ד' לאמר אל-ל נא רפא נא לה, וצמסורה תיבת רפא צ' פעמים, דין, ואידך, רפא שצריה כי מטא (תהלים ט). י"ל דמשה רבינו כשהתפלל על אחותו מרים שמתרפא מצרעתה, נחכוון עוד צתפלתו להשכינה הקדושה, שיושלם החסרון של שמו ית', ומהאי טעמא כתיב צ' פעמים תיבת נא, כי אין נא אלא לשון צקשה, לרמו על שתי צקשות. ולזה צאה המסורה לפרש כוונתו צתפילתו הכפולה, דצקשתו השני' היתה, רפא שצ' י"ה כי מטא, שיתרפא שצרו של שם י"ה, ששצזר ונחלק לחזיו, ומטה צשפלות צעוה"ר, וע"י שיכרתו זרעו של עמלק, יתמלא השם.

(ליקוטי כסם שלמה)

***

ובודיע לא יראתם לדרבר בעבדי במושה (יב, יז).

הגאון המפורסם ר' אריה ליב הכהן זצ"ל בעל המחבר ספר קצות החושן היה רב בעיר סטרייא בגליציה, והתנגד לחסידים ולדרך הבעש"ט. בעירו התגוררו מחסידי הרבי מולובלין "החזוה" זצ"ל, הללו פגעו בו עד שכעס עליהם וגזר עליהם נידוי. כשהגיעו ללובלין לרבי, ציוה שלא להכניסם ושינהגו בהם כדין ינוודה'. הללו טענו 'היתכן, רב שמתנגד לחסידים עלינו לכבדו? הטיב להם הרבי, כתוב בפסוק ימדוע לא יראתם לדבר בעבדי במושה' ודרשו חז"ל 'בעבדי אע"פ שאינו מושה, במושה אע"פ שאינו עבדי'. מזה הכוונה 'עבדי' ו'מושה', אלא שלמורע"ה היו ב' מדרגות, היה 'עבד' ה' שדנוק בהשי"ת יזום ולילה, וגם היה בבחינת 'מושה' שר התורה. לכן אף על פי שהקצוה"ח אינו 'עבדי', אינו עוסק ב'עבודה', עכ"ז הוא 'מושה' שר התורה וימדוע לא יראתם לדבר, עליכם לכבדו כראוי לגדול בתורה.

(גדיל תורה)

***

ובודיע לא יראתם לדרבר בעבדי במושה (יב, יז).

מועשה היה אצל זקה"ק מוצאנו זי"ע, שנכנס אליו יהודי מוגרמניה (דייטשלאנד), שכמעט לא ראו עליו את יהדותו, בהיותו לבוש במלבושי גויים וענוד שעוון זהב, כשנכנס לקודש פנימה קם זקה"ק לקראתו, וקבלו בכבוד גדול, הביא לו כסא והושיבו בסמיכות אליו, והתחיל לשוחח עמו על מעשיו ומסחרו [ואותו יהודי לא ידע לדבר אידיש ואילו זקה"ק ידע לדבר דייטש כשהיה סמוך על שולחן חותנו הברוך טעם זי"ע חוץ מלימודו ש"ס ותו"ס קלט גם את שפת המקום] הוא ספר שיש לו בית חרושת זקה"ק שאל אותו מזה עם שמירת שבת ענה היהודי שעיקר המסחר והעיסקות הגדולות הוא עושה בשבת רח"ל ואינו יכול לוותר עליהם, בקש ממוני זקה"ק שיקח פועלים נכרים בשבת כדי לא להכשיל יהודים בשבת, והוא הסכים לדבר.

בסיום שיחתם קם זקה"ק וליזה את ה"דייטש" (היהודי הגרמני) החוצה עד הרחוב ברוב כבוד, מוון שכל בני הבית בתוכם כ"ק אמוני' זי"ע שישהה שם גרעשו לגמרי ולא הבינו את שיעניהם ראות, שזקה"ק לא מינא עם מי לשוחח ואת כוי לכבד רק רשע ומחלל שבת בפרסיה.

כשנכנס זקה"ק לביתו אחרי שליווהו החוצה את אורחו וראה את כל ההמולה שנוצרה, הסביר למקורביו פשר הדבר ואמר מובא במדרש (תנחומא י"ג יג) למה לא יראתם לדבר בעבדי במושה, אינו אומר עבדי מושה, אלא בעבדי במושה, כלומר בעבדי אע"פ שאינו מושה וכן במושה אע"פ שאינו עבדי, צריך להבין, כי עבדי אע"פ שאינו מושה, מוון שאסור לדבר עליו כי הוא מועבדי ה' אבל למה צריך לכבד את מושה אע"פ שאינו עבדי.

הענין הוא, כי בשמים מומעל ישנם נשמות גבוהות מאד מועלים האצילות, ונפאת קדושתן מומעטים לשלוח אותן לעולם הזה. כדי שלא יתקלקלו, כשהן כן יורדות לעולם, הן זוכות לשמירה דלעילא ולעזר מקודש, יש להן סייעתא דשמיא שלא יבואו לידי פגם ח"ו ושיהיה להם משיכה ותשוקה רק לדברים שבקדושה, אולם היות שמוכרח להיות לכל אדם כוח הבחירה לטוב ולרע, כי זה מועלתו ויתרונו על פני המלאכים, העושים היצ"ר וכל הטומאה והס"טא פעולות גדולות ועצומות, בכל כוחם וכל תוקף גבורתם, לכוון נשמות קדושות אלו ברשותם בעוד שעל נשמות פשוטות אינן נלחמים כ"כ כי הם אינם נחשבים לנכס גדול עבורם, הרי שנוגע לנשמות גבוהות אלו, שישקולים כנגד אלפי נשמות של אנשים פשוטים, הם נלחמים בכל כוחם שיעלה בידם ללכוון לרשותם.

באופן נדיר ביותר קורה שגשמות גבוהות הללו נופלות רח"ל לצד הטומאה, ואז מוכרח צד הקדושה לעשות פעולות עצומות להצילן מנבאר שחת, לדוגמא בעלמא, שמרגלית שאינה שוה סכום גדול נופלת לתוך מקום זוהמא ורפש, לא ילך האדם לברור לחפש את המורגלית בתוך הרפש, אבל כשמודבר באבן יקרה בשווי עצום ורב, לא יהסס מלנבאר בתוך הצואה ובתוך הזוהמא וינפה את כל הלכלוך עד שימינא את האבן היקרה.

כן הדברים האמורים בנשמות בני אדם, שלא מניחים לנשמה קדושה גבוהה שנפלה לצד הטומאה וכולה מטונפת בעוונות חמורים, אף אם נפלה לני' שערי טומאה, ואחרי מירוקם וצירופם תחזור ותשוב למקור שורש עליון, והשי"ת המסבב כל הסיבות חשב מחשבות לבלתי ידח ממונו נדח (שמואל ב' ד, יד) הכוונה על הנשמות הגבוהות שהם חלק אלוקי מומעל, שבשום אופן אי אפשר להניח להן להישאר ברשות הטומאה, לכן כשהאדם זוכה לנשמה גבוהה מואצזר הנשמות האלו, צריכים לנהוג בו כבוד, גם אם טינפה ולכלכה בזוהמת החטא, כי הנשמה תשוב בסופה של דבר למקור שורשה ולמעמדה הקודם.

מושה רבינו היה כואלה שזכו לאחת מאותן נשמות גבוהות ונעלות, ולכן עונד המדרש ומוזהיר, שגם בזמן שיהיה מושה אע"פ שאינו עבדי, שתהיה לו נשמה גבוהה כנשמות מושה רבינו, ולא יהיה עבד ה', כי נחמת ההתגברות העצומה של היצ"ר הרע עליו למעלה מדרך הטבע, ירד ונפל לרשותם, ואל ידברו ויזלזלו בו, ובסופו של דבר יהיה מוכרח לשוב למקורו העליון, והשי"ת לא יניח לנשמה קדושה כזו להישאר בשאל תחתית ובנקובא דתהומא רבה, וסיים זקה"ק מוצאנו זי"ע את דבריו באמרו, שגם אותו הדייטש שביקר אצלו זכה לאחת מהנשמות הללו, אלא שהטומאה התגברה עליו בכל תוקף, ולכן נהג בו כבוד, ולבסוף ישוב למעלתו ולמדרגתו הנשגבה.

דברים נשגבים אלו שמוע כ"ק אמוני' זי"ע מפיו הקדוש של זקה"ק מוצאנו זי"ע, ודווקא מושה שאנו לא במדרגתו של זקה"ק מוצאנו ואיננו מבינים על נשמות בני אדם, אם הם מהמעולים או מהפחותים, צריכים אנו לנהוג כבוד בכל איש יהודי, גם אם נראה שסר מן הדרך, ואילו את הגויים צריכים לשנוא בכל תוקף, בכללם הגויים ההגונים וחסידי אומות העולם, כי יש בהם נשמה טמאה כסטרא דשמואלא, ולא שייך שיגיעו לתכלית השלימות.

(שפע חיים חרשי"י תשמ"ב)

***

רבינו הרה"ק רבי מרדכי מנחם מענדיל זי"ע (המכונה האדמו"ר האמצעי מווארקא) נולד בשנת תקע"ט בעיירה זאריק אשר בפולין כבן השני לאביו הרה"ק רבי ישראל יצחק מווארקא זי"ע (המכונה האדמו"ר הזקן מווארקא) ולאמו הרבה"צ מרת רחל ע"ה. נתגדל ונתחנך על ברכי אביו הקדוש יחד בצוותא עם אחיו הגדול הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשינוב זי"ע.

בעודו תינוק כבר דיבר בו אביו נשגבות, וכשהיה מנענע את עריסתו היה רגיל לומר: "הריני מנענע את הרמב"ם". ראשי תיבות שמו: מ'נחם מ'ענדיל ב'ן ר'חל. (אימרה זו היתה לה בודאי כוונה עמוקה).

בהיותו כבן שלש שנים לקחו אביו אל רבו הק' הרבי ר' בונם מפרשיסחא שהעיד עליו שזה הקטן עתיד לנהל עדה גדולה. ואביו שמר את הדבר. שוב פעם נשאל עליו אביו רבי יצחק על ידי הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע מאין זכה לבן קדוש ונורא כמותו, והשיב קיבלתיו מאת השי"ת מאוצר מתנת חינם.

לאחר פטירתו של אביו, באחרון של פסח שנת תר"ח, לא אבה לקבל עליו את עול ההנהגה בשום פנים ואופן. אי לכך נמנו וגמרו וקבלו עליהם לרבי את אחד יחיד מגדולי וזקני התלמידים, הלא הוא הרה"ק רבי שרגא פייבל דאנציגער מגריצא, אבי שושלת אלכסנדר המעטירה. אך לדאבון כל לב לא האריך ימים על ממלכתו, וביום שמיני עצרת שנת תר"ט החזיר נשמתו בטהרה ליוצרו.

או אז הכריחוהו צדיקי דורו בעל כרחו, ובראשם הרה"ק מקאצק זי"ע אליו נשא את רגליו בקוותו למצוא מחסה בהיכלו לקבל עליו את עול ההנהגה.

קדוש ונורא היה שמו. אולם, בהיותו מעולם הצנע לכת, טמיר ונעלם מעיני בני אדם, בחר לו דרכו בקודש דרך מיוחדת, שרב בה ההסתרת. עם כל זאת היתה ווארקא לאבן שואבת ואף רבים מגדולי הדור היו מסתופפים בצילו.

ביום שבת קודש פרשת בהעלותך ט"ז סיון שנת תרכ"ח עלתה נשמתו בטהרה השמימה והוא אך בן מ"ט שנה. מנוחתו כבוד בעיר ווארשא. אחר הסתלקותו מינו את גדול תלמידיו הרה"ק רבי דוב בעריש מביאלא זי"ע בהרה"ק רבי אברהם מטשעכנוב זי"ע לנהל את העדה.

בניו כיוצא בו הלא המה: הרה"ק רבי שמחה בונם מווארקא - אטוואצק זי"ע, והרה"ק רבי שמעון מסקערנוויץ זי"ע. וחתניו לוקחי בנותיו: הרה"ק רבי יעקב יהודה מנאדרין זי"ע, והרה"ק רבי נחמיה ווינאווער נכד בעל ה"נטע שעשועים" מחעלם זי"ע. (עלים לתרופה)

***

כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הקדוש וטהור טמיר ונעלם הגאון הצדיק הנסתר ביראת ד' ובעבודתו ית"ש כל רז לא אניס ל' וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליו קדוש ונורא מרנא ורבנא וכו' הרבי ר' מרדכי מנחם מענדיל זצוקלה"ה זי"ע מווארקא בן לאותו צדיק אדמו"ר סבא קדישא מרנא ורבנא וכו' הה"ק מהר"י זצוקלה"ה זי"ע מווארקא.

***

הנה הוא בילדותו נסתר במעשיו מאוד ואח"כ כשנעשה רבי מעט מן המעט הנשמע ממנו דברי תורה או דברי מוסר רק תמיד הי' פניו הקדוש בוער כלפיד אש וכל מי שהי' רואה צורתו הקדושה נשבר לבו בקרבו והי' מוכרח לעשות תשובה אפי' מחטאת נעורים כי הי' אש של מעלה מתלקחת בקרבו עם דביקות נפלא להשי"ת כמ"ש ובקרב קדושים תתהלל והי' תוארו כתואר פני מלך והי' פחדו אף על האוה"ע כאשר ראו אותו כי שכינה הק' הי' שורה עליו, והרבה צדיקים בימיו התחקו על שורש עבודתו הקדושה כי ראו אשר הוא צדיק גדול קדוש ונורא אולם לא הי' יכולין להתוודע ממנו שורש עבודתו הקדושה במה הוא כי הי' נסתר מאוד בדרכי השי"ת

ובזה פירש אאמו"ר הרב זצ"ל בר"ה קודם ת"ש פסוק בישעי' קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך' שהשי"ת אמר לישעי הנביא אתה תהי' כמו השופר שהשופר אינו אומר כלום לעשות תשובה רק שמשמיע קול וכולם יחרדו כן אתה תהי' שלא תצטרך לאמור לישראל שיעשו תשובה רק כשיראו אותך לכד יעשו תשובה וכמו שהי' רבינו הקדוש מווארקא הנ"ל [כי הוא נסע אליו עוד מילדותו] הוא לא אמר לשום איש דברי מוסר רק מעט מן המעט ועפ"כ מי שראה אותו לא הי' אפשר בלא תשובה וכשאמר אשת חיל בליל ש"ק כל העומדים שם נמס לבבם והי' למים וכולם נזלו דמעות מאין הפוגות ועשו תשובה בכל לבבם אף שלא ראו ממנו שום תנועה כן בשמעם ממנו זמירות הללו אודה בשלש סעודות וכל הצדיקים אמרו עליו שהוא הי' עובד את השי"ת במחשבה: ('עשר זכויות', הרה"ג עזריאל חיים זאמלונג זצ"ל אב"ד אשעצק ומו"צ בווארשא)

***

"בלי נשמע קולם"

צדיקים דברו נשגבות אודות קדושתו, פרישותו ועבודתו בקודש עד כלות הנפש. הם אשר הכירו בו שכל כולו חטיבה אחת סערת נפש פנימית של דביקות וכיסופים, צמאון והשתוקקות, אשר מכוסה היה תמיד, חותם בתוך חותם, במעטה של שתיקה.

הגה"ק בעל ה"חידושי הרי"ם" מגור זי"ע התבטא עליו, שהוא קיים בשלימות את מאמרם ז"ל (ברכות יז) "לעולם יהא אדם ערום ביראה" (להערים בכל מיני ערמה ליראת בוראו. רש"י) בראשית ממלכתו, אחר הסתלקות אביו הק', נכנסו אליו מזקני החסידים ושאלוהו על היותו משנה מדרך אביו שהיה מרבה לומר דברי תורה, ועוד שינויים בעניני הנהגה.

ענה להם אומרים אנו בזמירות למוצאי שבת שבח על אליהו הנביא "איש דורות שנים עשר ראו עיני ולכאורה מה שבח הוא זה! אמנם, דעו לכם, דור דור ודורשי דור דור והנהגותיו, וסתם אנשים שמורגלים בדורים קצים בנפשם בשינויי הדור החדש, מה שאין כן פני הדור יודעים לסבול ולכוין הנהגותיהם של הדור החדש, וזהו שבחו של אליהו, שראה שנים עשר דורות, והנהגותיו היו בהתאם להדור החדש, ואמנם, הדרך אשר בחר בו ואשר ייחד אותו מכל, הוא כידוע השתיקה. לא היתה זאת שתיקה של עצבות ח"ו וכדו', אלא שתיקה שהיא סייג לחכמה; שתיקה המביאה לידי שמחה, בבחינת "וישמחו כי ישתוקו". ירחים היו עוברים עד אשר שמעו מפיו מלים אחדות, וכששאלוהו פעם על כך, השיב בקצרה והפטיר בדברי רש"י עה"פ "אז ישיר משה" (שמות טו, א) "עלה בלבו שישיר שירה", צדיק אינו אומר תורה, ביז עס גייט איבער (עד שעולה על גדות לבו).

***

בעת עריכת שולחנו הטהור לפני המוני החסידים, שנאספו אליו מקרוב ומרחוק, היה יכול לשבת שעות דביקות נפלאה, כשהגה לא נשמע מפיו.

כששאל אותו הרה"ק מקאצק זי"ע פעם בהזדמנות, מדוע אינו אומר דברי תורה לפני חסידיו הבאים לחסות בצילו, נענה לו במאמר הגמרא (פסחים כב) "שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה, כיון שהגיע ל'את ה' אלקיך תירא' פירש... מכך הבינו, כי מחמת גודל יראתו, פחד ה' והדר גאונו, היה ירא לפתוח את פיו...

פ"א לאחר הסתלקות אביו הסבא קדישא מווארקא זצלה"ה והתחילו למשוך עדה הוא ואחיו הגדול הה"ק רי"ד זצלה"ה מאמשינוב ונזדמנו יחד במקום אחד ועשו סעודה עבורם והה"ק רי"ד [מאמשינוב] אמר תורה הרבה והוא הקדוש [רבינו מווארקא] לא אמר ושאל לו הה"ק רי"ד אחי מפני מה אין אתה אומר תורה, והשיב לו "אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם" אעפ"כ "בכל הארץ יצא קום" עם כח טמיר זה ניהל את עדתו הגדולה, חסידים מספרים כי רק מבט חטוף בצורתו הקדושה הרעיד את נימי הנפש. די היה לו באמירה קצרה לחדור אל נבכי נפשות חסידיו להאירם ולהעלותם לרום המעלות.

***

הרי כמה מאמרותיו הטהורות, המבטאות במדת מה את דרכו ומהותו:
 רש"י מפרש בפסוק "ארצה שעיר" (בראשית לב, ד) "לארץ שעיר. כל תיבה
 שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה הכתוב ה"א בסופה".

ולכאורה יש להבין, למה אם כן הוצרכו לכך, הרי סוף דבר יש להעמיד
 לה אות אחרת תחת הלמ"ד שבתחילתה, ומה הרווחנו בזה? אלא בא
 ללמדנו דרך מוסר, "שכל כך צריך הדיבור להיות יקר אצל האדם, שאף
 שיועד שסוף סוף יצטרך לדבר את התיבה, מכל מקום כל מה שיכול
 לאחר את התיבה יעכבנה ויאחרנה מלהוציאה על שפתיו (נפלאות יצחק)

***

ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה ותחמול וגו' (שמות ב, ו)
 לכאורה היה לו לומר 'ותשמע את הילד'. אלא רמז בזה ענין התפילה
 שהיא עבודה שבלב דייקא, וכמו שנאמר בחנה (ש"א א, יג) "וחנה היא
 מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (ועי' ברכות לא).

וזה הדבר אשר נרמז בכאן, ולא כתיב 'ותשמע נער בוכה' אלא
 'ותראהו והנה נער בוכה', היינו שראתה והבינה שנער בוכה בעומק
 הלב, אבל לא נשמע קולו 'ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה'

***

פעם אמר לחסידיו: בואו ואלמדכם איזהו חסיד שעושה לפניו משורת
 הדין (ב"ק צט): הדין הוא "אל תונו איש את אחיו", ולפנים משורת הדין
 הוא שלא להונות את עצמו... (שם)

***

בסוף ימיו סבל הרבה יסורים, והיה מרגלא בפומיה: "אך טוב וחסד
 ירדפוני כל ימי חיי" (תהלים כג, ו) רבונו של עולם, אם רוצה אתה שאשוב
 בתשובה שלימה לפניך, למה לך לרדוף אותי עם יסורים וחלאים רעים
 כדי שאשוב אליך על ידם, הלא יכול אתה לרדפני עם טוב וחסד כל
 ימי חיי, ועם כל זה: ושבתי בבית ה'" אשוב אליך בתשובה שלימה.

***

בחג השבועות האחרון לחייו, שנת תרכ"ח, בעת עריכת שלחנו הטהור,
 פתח רבינו את פיו ואמר: "הוסיף משה יום אחד" (שבת פז). ופסק. לאחר
 שהיה קצרה אמר: "מדעתו".

הפסיק ולא הוסיף יותר. כאשר שמע זאת תלמידו הגדול הרה"ק רבי
 דוב בעריש מביאלא זי"ע שהיה יודע ומפרש כל הגה היוצא מפי רבו
 בתמניא אפי' מיהר החוצה והחל בוכה. כששאלוהו לפרש בכיו, אמר:
 באמור רבינו "הוסיף יום אחד רמז ל"שוב יום אחד לפני מיתתך" (אבות
 ב, י) ואף הוסיף לבקש שיהא "מדעתו" בדעה צלולה.

וכפי שאכן היה. כעבור ימים ספורים, בעת ששבת בווארשא בשב"ק
 פרשת בהעלותך, ט"ז סיון, התפללו אצלו במנין, ובעת שקראו בתורה
 פרשת "ויהי בנסוע הארון" יצאה נשמתו בטהרה.

***

מסופר, שבעת ההלויה ביקשו התלמידים לשאת את ארון הקודש בידיהם, אך אנשי
 החברא קדישא לא נתנו, כי המנהג היה בווארשא להוביל את הנפטרים בעגלה
 המיוחדת לכך. הלך תלמידו הגדול הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר אל הגאון רבי בעריש
 מייזליש, המרא דאתרא דשם, לבקשו שיראה להחיק לשנות הפעם ממנהגם מחמת
 כבוד התורה. בתחילה סירב הגאון להתיר באמרו: מנהג המקום הוא ואין לשנות ממנו.
 אך לאחר שראה שהתלמידים עומדים על דעתם, אמר לו: אם תאמרו לי איזה רמז מן
 התורה, שיש בכך ענין של כבוד, אתיר לכם את הדבר. נענה לו הרה"ק מאלכסנדר על
 אתר: ובכן, כתוב בתורה (נשא ז, ט) "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאר", פירוש אנשים
 אלו שעבודת הקודש עליהם תמיד, אותם בכתף ישאו מיד נענה להם הרב ונתן הרשות
 בידם.

***

בן מ"ט שנה היה בעת פטירתו, וכשנפטר נזכרו מקורביו בדבריו שאמר להם
 לפני זמן מה בזה הלשון "אז איך וועל קומען אין די נו"ן, וועט מען וויסען ווער
 איך בין" כשאגיע לנ"ן יודע מי אני. אך בעוה"ר לא הגיע לנ"ן.

***

חטנו הרה"ק רבי יעקב יהודה מנאדרזין היה מציין ואומר, שיום ההילולא של
 חותנו הק' מווארקא, דהיינו ט"ז סיון, חל תמיד ביום שחל בו יום כיפור
 שלאחריו, כי מיתת צדיקים מכפרת כיום הכיפורים (שרש יעקב" בהקדמה) זכותו
 יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן. (עלים לתרופה, בעלזא)

***

"מובא בספה"ק כי יש ג' דרכים בצדיקים א' שעובד את ה' במעשה
 שתמיד הוא מוסיף והולך בדרכי ה' בתורה ותפלה ומעשים טובים, וכל
 מי שרואה את מעשיו יקח ממנו לעבוד את ה' גם כן; וב' שעובד את ה'
 בדיבור וע"י ששומעים ממנו זרע ישראל דברי אלקים חיים בקדושה
 וטהרה, דברים היוצאים מן הלב, מטיבים מעשיהם ועושים תשובה; וג'
 יש צדיק שעובד את ה' במחשבה, שהוא דבוק וקשור במחשבתו
 בדביקות נפלא כל כך עד כל מי שרואה את פניו כמלאך אלקים צבאות
 נורא מאד, צלם אלקים שעל פניו, בראיה בעלמא זוכה לתשובה גדולה
 וליראה ולאהבת ה', ומדריגה זו גדולה מכל המדרגות...

וזהו 'שבחו של אהרן שלא שינה' שלא היה צריך לשום השתנות, רק
 במה שהיו מסתכלים בצורתו הקדושה בדבקותו בקדושה עליונה היה
 מדליק ומטיב נשמת ישראל ולבם היה בוער בקרבם כשלהבת אש.

וכל מי שזכה להכיר ולראות פני הצדיק יס"ע כמלאך ה' צבאות
 רבינו הקדוש מווארקע, יוכל להבין שיש מציאות כזאת לכל
 יוצרך לשום השתנות לשום פעולה, ומי שהיה רואה ומסתכל
 בצורתו הקדושה בצלם אלקים שעל פניו כמלאך אלקים צבאות,
 היה לבו לזהב בקרבו לד' והיו ששים ושמיים לעשות רצון קונם
 באהבת אחים עד להפליא באהבה ויראת ה', וכנודע זאת לכל
 הזוכה להסתופף בחצר קדשו..."

(תפארת שמואל' אלכסנדר. פר' בהעלותך)

***

"כ"ק אמרו" רבי יחיאל מאלכסנדר זצלה"ה זי"ע אמר בשם רבינו הק'
 מווארקע על הכתוב (פר' וירא) "והנה איל אחר שתיבת 'אחר' תמוה,
 שהרי הראשון לא היה איל, רק יצחק.

ואמר בלשון אשכנז: "אין אנדערער איל". פירוש דברי קדשו היא, כי
 בעיני אברהם אע"ה לא היה יצחק בנו נחשב רק לאיל, ולא היה שינוי
 בין לקחתו את יצחק לעקדה בין לקחתו את האיל לעקדה, אחרי כי
 היה רצון הקב"ה לשחטו היה יצחק בנו היחיד והאהוב נחשב בעיניו אז
 כמו איל להקרבה, כי כל לבו של אברהם אבינו ע"ה היה רק לה' לבדו
 מקודשים כמקדש ממש, כסא להשראת השכינה, כמש"ה (נחמ" ט)
 'זמצאת את לבבו נאמן לפניך... וממילא היה לב אאע"ה שוב בכל
 תהלוכותיו רק ביראת ה' כל היום, כי כל מעשיו היה רק מה שהוא רצון
 ה', וכמעט לא היה ניכר בו התפעלות יותר בעת עשית המצוה
 מבאכילה ושתיה וכדו', כי כל אלה היה רק לעשות רצון ונחת רוח לה'.
 וכן הצדיקים הגדולים אין ניכר אצלם שום השתנות בין בשעת
 תפלתם בין בשעת ישיבתם בסעודת מצוה...

והנה הצדיק הזה הנפטר ביום הזה הרה"ק רמ"מ מווארקע זי"ע היה
 יראתו מאוד על פניו עד שלא היה ניכר אצלו שום השתנות בין
 בתפלתו, בין בישיבתו בסעודת מצוה, בין בישיבתו בביתו...

(ישמח ישראל' אלכסנדר, פר' נשא)

***

במלאת לו אך ג' שנים לקחו אביו עמו אל צדיק הדור הרבי ר' בונם
 מפרשיסחא כשהגיש הרבי לילד הרך כוסית פורטו (הוא שיכר מר מאד)
 שתה מנדל"י את הכוסית עד תומה ואמר "זה מר אך טוב", "עתידי נער
 זה להיות רבי חכם ולהנהיג עדה בת אלפים" אמר הרבי ר' בונם
 בהצביעו על רבי מנדל"י הקטן.

***

בשעת עריכת הסדר אצל אביו כשהיה עוד רך בשנים, תירץ את
 קושיית אביו בדרכו האופיינית לו, מהו ההבדל בין שאלת החכם
 לשאלת הרשע שאלו אביו רבנו הק' מווארקא זי"ע לכאורה שוות הן,
 הוא מוטיב והוא מפרק, החכם השואל אתכם כולל גם את עצמו
 בשאלה וכאילו אומר אתכם בחיריק אך לכאורה קשה היה צריך לומר
 בפירוש אתכם (בחיריק) על שאלה זו עונה הילד מנדל"י בפסקנות "אם
 יגלה החכם את כל לבו, לא יקרא עוד חכם".

***

כבר אז בימי ילדותו ונערותו היתה דרכו נסתרת מעיני הבריות, ואך
 אביו הכיר בו ובגדלותו, רוב נחת לא רווה מלמדו ממנו, כי לא התמיד

בלימודו והרבה פעמים היה עוזב את רבו והולך אל מחוץ לעיר לטייל בשדות וביערות, המלמד אמנם ניסה להתלונן לפני אביו אך אביו היה משתיקו בשאלה "וכי מנדל שלי לא רוצה ללמוד",

***

הכיר רבי יצחק את בנו ולא נתן לדבר בו סרה, גם אמו התלוננה על התנהגות בנה הצעיר ולא היו דבריה נשמעים אצל אביו, פ"א התלוננה הרבנית שהוא מאחר לקום השמש זרחה זה מכבר ומנדל'י עוד שוכב על מטנו טענה בהתמרמרות, בואי ונראה כיצד הוא ישן אמר רבי יצחק ושניהם נכנסו לחדר בו ישן מנדל'י עטוף בשמיכה עד מעל לראשו בחוץ שרר כפור וכנראה עצל היה מנדל'י לקום ממתנו כך עכ"פ שיער מנדל'י בנפשו שיחשבו הוריו, אך רבי יצחק הכיר את בנו הוא הסיט לפתע את השמיכה, מתחתה נגלה מנדל'י כשעיניו רטובות מדמעות ובידו ספר הזוהר, אביו כסהו שוב וחזר לחדרו והאם לעבודת הבית כשדמעות גיל מכסות את פניה.

***

בצעירותו דברו בו נכבדות, ורבים רצו לראותו בביתם כחנתם הם שלחו שדכנים להציע את דברם לאביו האדמו"ר הזקן מווארקא, אביו היה רגיל לתת לכל שדכן שהציע שידוך רובל אחד אף אם לא הסכים לאותו שידוך,

בימים ההם היה בווארקא יהודי עני שלא היה לו די צרכו עבור סעודת שבת, על כן נמלך בדעתו הרי הצדיק נותן רובל עבור כל שידוך אף אני אגש אליו ואציע לו להשתדך עם הנגיד ר' צבי אריה על אף שהוא יהודי פשוט ואקבל לפחות את הרובל להכין צרכי שבת, שמע הצדיק רבי יצחק את הצעת השדכן ובקשו לבוא שוב במוצאי שבת אך את הרובל לא קיבל נתאכזב השדכן העני ושאל מדוע איני מקבל רובל כמו כולם, אתה תקבל את כל דמי השדכנות לכן לא קבלת רובל ענה הרבי ואמנם השתדך הצדיק מווארקא עם ר' צבי אריה הנ"ל שהחזיק את הזוג כמה שנים על שלחנו.

המחותן ר' צבי אריה בא כמה פעמים בקובלנה לפני הצדיק מווארקא שאין לו נחת מהחתן המסתובב מחוץ לעיר ואינו מתמיד בלימודיו, אך הצדיק הבטיחו שעוד יהיה לו כבוד גדול מחתנו,

באחרון של פסח שנת תר"ח נסתלק אביו הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע את העדה של אביו המשיך לנהל הרה"ק ר' שרגא פייבל מגריצא זי"ע (אבי שושלת אלכסנדר) חסידו הגדול של אביו שהיה עוד מתלמידי החוזה מלובלין אך הוא נפטר כעבור מחצית השנה בשמיני עצרת תר"ט, רבי מנדל'י הצעיר שטרם מלאו לו שלושים שנה נשאר גלמוד הוא אבד את האב המורה אף את ידידיו כי הם ביקשו לענוד לראשו את כתר האדמו"רות על העדה היתומה, אך הוא חש שאינו ראוי לזה והוא חייב עוד להשתלם, ההשתלשות לפי המסופר היתה כולהלן מיד לאחר הפטירה של אביו (האדמו"ר הזקן מווארקא) שאל הרה"ק ר' יעקב דוד מאמשינוב את אחיו הרה"ק ר' מנחם מנדל מווארקא לאיזה רבי בדעתו לנסוע, ענהו אחרי אבא כלום אמצא לי רבי, שאלו שוב רבי יעקב דוד מהי דעתך לכך שחלק מן החסידים ברצונם שאני אנהל את העדה, ענה לו ודאי זה מן הראוי, באה עוד שאלה שלישיית מפי רבי יעקב דוד ואם יציעו לפניך שאתה תנהל את העדה, ענה ר' מנחם מנדל אסגור את הדלת, ואם יתפרצו אליך בכח תוך הדלת הסגורה מה אז, אז לא תהיה לי ברירה.

***

חסידים מוסיפים לספר, כי בתחילה נסע לשאול את דעתו של הרבי מקאצק זי"ע ידיד נפשו של אביו, ומסופר שכשבא לקאצק שאלהו הרבי מקאצק אם כבר ראה את אביו לאחר פטירתו וכאשר השיבו לא, אמר לו הרבי מקאצק אני כבר ראיתי והחל לספר הייתי בעולם העליון וחפשי ושאלתי למלאכי מעלה הגידו לי היכן נמצא ר' יצחק שלנו השיבו לי המלאכים כי הוא נמצא בהיכל יותר גבוה שגם להם אין רשות להיכנס שמה, חפשי בהיכלו של הבעש"ט ושם ענו לי שנמצא כבר בהיכל יותר גבוה, הלכתי לחפשו בהיכל האחרונים של הבית יוסף והרמ"א ולא מצאתיו, עליתי להיכל של הראשונים וגם שם לא מצאתיו, הלכתי ועליתי להיכל של

האמוראים הקדושים ושאלתים הגידו לי את יצחקל חברי אני מבקש היכן נמצא, ענו לי שהיה שמה אבל עתה נמצא בשפת נהר אחד אשר לא רחוק מכאן תמצאוהו, רצתי בכל כוחי ממשיך הרבי מקאצק לספר עברתי דרך שדה חקל תפוחין ושם ראיתי נהר שוטף ועל שפתו עמד אביך ר' יצחקל שען על מקלו ומסתכל לתוך מימיו הזכים והטהורים של הנהר, תפסתי בשרוולו ושאלתיו יצחקל חברי ונאמני אהוב רוחי ונפשי מה אתה עושה כאן והשיבני רואה אתה את הנהר הזה, אלה הם דמעותיהם של היהודים שנשפכו במשך כל הדורות ומדמעותיהם של ישראל נעשה הנהר הזה הזורם כאן בעולם העליון, עומד אני על שפתו של הנהר הזה ואיני יכול לזוז ממנו.... (באהלי צדיקים עמ' 523)

(צדיקי עולם)

***

בשנת תר"ח שר וגדול נפל בישראל כי ביי"ט אתרון של פסת נסתלק הרה"ק ר' יצחק מווארקא זצ"ל, ויהי אבל ליהודים ורבתה תאניה ואניה בכל בתי ישראל אשר במדינת פולין כי מלבד רב קדושתו ופרישתו היה לישראל לאב כי תמיד היה לבו ער לטרוח ולעמול בכל היכולת עבור איש קשה רוח ומר נפש, וביחוד גדל הצער אצל רבינו זצ"ל (הח"י הרי"ם) כי נלקח ממנו אוהבו ורעו הנאמן אשר כאחים אהובים ונעימים התאחדו תמיד בדעה אתה לטובת הכלל ובחכמת תורתם וצדקתם ומעשיהם הטובים הרבו לפעול גדולות ונצורות לטובת אחינו בני ישראל.

אחר פטירת הרה"ק ר' יצחק מווארקא זצ"ל התדבקו כמה מחשובי תלמידיו בחסידי קאצק ונסעו למרן אדמו"ר הק' מקאצק זצ"ל לשמוע לקח מפיו וכמוהם עשה גם בנו הרה"ק ר' מרדכי מנחם מענדיל זצ"ל, והגם כי הרבה מחסידי ווארקא הפצירו בו מאוד להיזח נעתר למבוקשם לשומו אלוף לראשם במקום אביו זצ"ל, עם כל זה הוא לא הטה אזנו להם, ובמקום מגורו בעיר ווארקא הלך להתפלל אל בית החסידים של חסידי קאצק, וכל עמלם של חסידי ווארקא לא פעלו עליו להניאהו מדרכו, ולכן חלק גדול מחסידי ווארקא נדבקו בהרה"ק ר' יעקב אריה זצ"ל אבד"ק ריטשעוואל (אח"כ קבע דירתו בעיר ראדזמין) שהיה נחשב בין גדולי תלמידיו של הרבי ר' בונים זצ"ל מפרשישחא ואח"כ היה הראש והראשון בין חסידי ווארקא, וכמה מחסידי ווארקא נתנו עיניהם בבנו הגדול של רבם זצ"ל הוא הרה"ק ר' יעקב דוד זצ"ל אבד"ק גור (ואח"כ תקע אהלו בעיר אמשינוב) ושימו המשרה על שכמו.

אך אחר עבור איזה זמן כאשר היה הרה"ק ר' מנחם מענדיל זצ"ל בקאצק חזקה עליו פקודת מרן אדמו"ר הק' זצ"ל לשוב לביתו להתנהג ברבנות ולנהל עדת מרעיתו תלמידי אביו זצ"ל הנוהים אחריו, וכן עשה וקיים מצות מרן זצ"ל ואז בבואו לעירו נטו אחריו רוב חסידי אביו זצ"ל ובאו להסתופף בצלו והוא היה מעודו נחבא אל הכלים, ורבים החליטו כי אינו יודע צורתא דשמעתתא, כי בחיצוניותו היה נראה כמו איש פשוט, ואותם שלא היו קרובים אליו חשבו כי ח"ו לא קרא ולא שנה כלל מימיו, ולכן היה בעיני רבים מוזר מאוד דבר התמנותו לרבי ומנהיג של עדת חסידים ישישים יראים ושלמים, אשר ביניהם כמה תלמידי חכמים גדולים, וכאן מצא השטן מקום לרקד להפריד בין אחים, ואנשי ריב ולצון הרחיבו פיהם בלשון מדברת גדולות ויזרעו פרי שנאה ומשטמה בין כתות החסידים, וזקני החסידים אנשי בינה הרואים את הנולד הצטערו מאוד מזה בראותם כי מתעורר שוב פירוד הדעות ומריבת אחים בין חסידי קאצק וחסידי ווארקא ואין תרופה לשום מעצור לרות הפירוד ההולך ומתפשט כי כידוע היתה האהבה והידידות בין רבינו זצ"ל והרה"ק ר' יצחק מווארקא זצ"ל כתריס בפני המחלוקת בין החסידים, לא כן עתה כי הרה"ק ר' מנחם מענדיל זצ"ל מווארקא היה שונה לגמרי בדרכי הנהגותיו מדרכי אביו זצ"ל, והיה מובן לכל כי לא יישר זה בעיני רבינו זצ"ל ובוודאי לא יסכים בלבו לזה שנמשכו רוב חסידי ווארקא אחר ר' מנחם מענדיל זצ"ל איש צעיר לימים בערך שלשים שנה, בעת שהרה"ק מריטשעוואל היה זקן העדה מפורסם לפועל ישועות, והיה לו אהבה עזה ונאמנה עם רבינו זצ"ל עוד מעת היותם יחד חברים בפרשישהא והיה גם גדול בתורה, וכן הרה"ק ר' יעקב דוד זצ"ל (בנו הגדול של הרה"ק מווארקא זצ"ל) היה ג"כ נודע לאיש צדיק וגדול בתורה.

ותיכף נפטר ממנו לשלום והלך משם והניח אצלו את הרה"ק ר' מענדל זצ"ל, ואחר איזה ימים נפטר הרה"צ ז"ל לבית עולמו.

(מאיר עיני הגולה, גור)

***

לאחר הסתלקות הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקא זי"ע נכנסו קבוצה מחסידיו אל הרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זי"ע ורצו לקבל מרותו, כשהגיעו אליו והציגו עצמם בפניו, אמר להם "רבי גדול היה לכם, שעל פי הסימנים שקבלתי מאבותי עד ה'בעל התניא' זי"ע היה אפשר לראות עליו שהיה נוטר הברית, ואיך א"כ מחפשים אתם כבר מנהיג חדש, הלא כזה היה גם בחטא העגל שנתאחר משה רבינו לפי חשבונם ומיד חפשו כבר רבי חדש..." (הובא בעשר זכות' להגה"ח רבי עזריאל חיים זאמלונג זצ"ל אב"ד אשעצק ומגדולי חשובי חסידי אלכסנדר, מערכת רמ"מ מווארקא אות כד).

***

דרכי עבודתו של הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקא זי"ע היו בהצנע לכת, ואעפ"כ נמשכו אחריו ושיחרו לפתחו קהל גדול של חסידים מיד עם תחילת הנהגתו, והיו הרבה חסידים אנשי מעשה תמהים על כך, והיו מביניהם שהחליטו לתהות על קנקנו, והחליטו לעשות סעודה גדולה ולהשקותו ביין כיר המלך, וכיון שיכנס היין בודאי יצא סוד (עירוה"ח סה), ועי"ז יגלה להם מצפוניו,

וכן עשו, והוא אכן נטל ידיו לסעודה ואחר ששתה כמה כוסות יין ביקשו ממנו שיאמר לפניהם דברי אלקים חיים, מיד פתח ואמר, הנה כאשר נפגשו השבטים עם יוסף הצדיק ועדיין לא ידעו מי הוא כתיב "וישתי וישכרו עמו", ומקשים העולם, הלא השבטים קיבלו על עצמם שלא לשתות יין מאחר המכירה, ואיך התיירו לעצמם לשתות יין בטרם חזר אליהם יוסף, רק השבטים ראו אצל יוסף שמצד אחד ירא שמים הוא כמו שאמר (פסוק יח) "את האלקים אני ירא", ולא ירך גיסא נשבע בחיי פרעה ככתוב (פסוק טו) "חיי פרעה", ולכן רצו לתהות על קנקנו ולעמוד על טיבו, לכך החליטו להשתכר עמו בסעודה, ומתוך כך יגלו מי הוא, אבל תחבולתם לא הועילה להם, לפי שסבר יוסף שעדיין לא הגיע זמנו להתגלות (באהלי צדיקים' להחסידי רבי קלמן אליעזר פרנקל ז"ל).

***

טרם התמנה הרה"ק מווארקא למלא מקום אביו הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע ולשמש באדמו"רות, היה לו חבורה של חברים וידידים עמם עבד את בוראו בצוותא חדא, וכאשר נתעטר בכתר האדמו"רות ניתק את הקשר עמהם, ובשעת הכושר שאלו אותו חבריו מאי האי, נענה הרה"ק מווארקא והשיב, דהנה צריך להבין הטענה שטענה אשתו של און בן פלת "אי אהרן כהנא רבה - אנת תלמידא, ואי קרח כהנא רבה - אנת תלמידא", דהא בודאי עדיף ליה לאון בן פלת שקרח שהוא חברו וידידו ישמש ככהן גדול, מאשר אהרן שאין לו עמו קשר כלל, אך מכאן נראה, שבשעה שהצדיק עולה לגדולה מנתק הוא את קשרי הידידות שהיו לו עם בני הדור, וכולם שווים בעיניו, מעתה שפיר טענה מאי שנא מי יהא כהן גדול, וזו ודאי חכמה גדולה היא.

***

היה היו שני ידידים, אשר נתקשרו איש לרעהו בעבותות אהבה וידידות, ומפני שחסידיהם היו עוסקים שניהם יחד בעיירתם, שהיתה מלאה מתנגדים, בתורה וחסידות יומם ולילה, אלא ששיטותיהם לא היו שוות, ודרך חסידותם נתפרדה לשתי דרכים: אחד מהם היה נוסע לרבו אשר בקאצק, והשני היה נוסע לווארקא. שינוי השיטות לא מנע בעדם מלהתיידי, ושנים על גבי שנים חיו בצוותא, באהבה, באחוה, בשלום ובריעות.

לימים נפטר החסיד הקוצקאי, והלך לו לבית עולמו. זמן מה לאחר פטירתו בא לו בחלום לריעו וידידו, וביקשו שיעשה לו טובה לתיקון נשמתו, על ידי שיזכירו לטובה לפני רבו שבקאצק. החסיד הווארקאי שהיה קשור בקשר אמיץ לרבו שלו, לא ניאות להסכים לפנות אל רבי אחר, כדרך החסידים המופלגים שבימים ההם, אך הבטיח לנפטר כי

אבל לא כן היה, כי הרה"ק ר' מנחם מענדל זצ"ל התדבק ברבינו זצ"ל בכל לבבו ונפשו, וכמו אביו זצ"ל הרבה גם הוא לבקר כפעם בפעם את רבינו זצ"ל בביתו בווארשא, ורבינו זצ"ל אהבו מאוד והראה לו חיבה יתרה תמיד, וחיש מהר נודע ונתפרסם בין מפלגות החסידים שביעת רצונו של רבינו זצ"ל מזה אשר ישב הרה"ק ר' מנחם מענדל זצ"ל על כסא אביו, ואם כי היו גם מתלחשים אשר רצו להוכיח כי כל זה רק מפני כבוד אביו הקדוש זצ"ל ואהבתו העצומה אליו, אבל באמת לא כן הדבר כי כמה פעמים סיפר רבינו זצ"ל בפני מתי סודו גודל שבחו של הרה"ק ר' מנחם מענדל זצ"ל, ואמר עליו כי הנהו מקיים בשלימות מאמר חז"ל (מס' ברכות דף י"ז ע"א) לעולם יהא אדם ערום ביראה, ודיבר גם בשבחן של חסידי ווארקא אשר נתרבו אליו ואמר כי בוודאי יקבלו ממנו תועלת מרובה, ועי"ז פירסום אהבתו של רבינו זצ"ל להרה"ק ר' מנחם מענדל זצ"ל נחה שקטה רעש המריבה והמחלוקת בין החסידים, והרה"ק ר' מנחם מענדל בעצמו נסע פעם אתת בשנה לקאצק ויהי לו התקרבות מרובה אצל מרן אדמו"ר הק' זצ"ל ועי"ז נתקרבו גם לבות החסידים זה לזה ותשקוט הארץ.

[וכעבור שנים] כאשר העתיק רבינו זצ"ל [הח' הרי"ם] משכנו מווארשא לעיר גור נתרבה הרבה האהבה וידידות בינו ובין הרה"ק ר' מנחם מענדל מווארקא זצ"ל אשר הביע בפני חסידיו את שמחתו הגדולה בזה אשר רבינו זצ"ל נעשה שכן קרוב אצלו (כי העיירות ווארקא וגור סמוכות זו לזו), ותיכף בא לגור לקבל פני רבינו זצ"ל, וגם אח"כ מאז והלאה ביקר כל פעם את רבינו זצ"ל בביתו.

ורבינו זצ"ל קיבלו תמיד בידדות רב והראה לו ברבים אותות אהבה וחבה יתרה, ולאשר היו אז עדיין ריבי דברים בין מפלגות החסידים ובעיר ווארקא היה קיבוץ גדול של חסידי גור הרבה רבינו זצ"ל להזהירם לנהוג כבוד בהרה"ק ר' מענדל ושלא לגרום לו ח"ו עגמת נפש, וכל איש מכובד מהחסידיים מעיר ווארקא כשבא לגור אל רבינו זצ"ל שאל אותו על שלומו של הרה"ק ר' מענדל זצ"ל ושלח אליו פריסת שלום.

והרה"ק ר' מענדל זצ"ל צוה על גדולי תלמידיו שבווארשא והסביבה (שנסיעתם לעיר ווארקא היתה דרך עיר גור) שבדרך נוסעם אליו יהיו תמיד בכל פעם אצל רבינו זצ"ל בגור וכן עשו, ורבינו זצ"ל חיבבם וקיבלם בסבר פנים יפות וכמה מהם היו מיוחדים וקרובים אליו בעת שהיתה דירתו בווארשא, וביחוד הרב החסיד ר' משה כהן ז"ל מווארשא שהיה מגדולי חסידי ווארקא ועל ידו היה רגיל רבינו זצ"ל כל פעם למסור דברים אל רבו מווארקא זצ"ל.

גם הרה"ק ר' בעריש זצ"ל מביאלא בכל פעם אשר נסע לרבו לווארקא היה בגור אצל רבינו זצ"ל ורבינו החשיבו מאוד ודיבר עמו בכל פעם בחידושי תורה, וכמה פעמים אמר לפניו מחידושי תורתו של אביו הגה"ק זצ"ל מטשעכאנאווע ורבינו זצ"ל נתווכח עמו בפלפול דברי תורה איזה שעות.

כמה פעמים כאשר נסע רבינו זצ"ל לעיר ווארשא אורות עסקי הכלל הודיע מקודם לווארקא להרה"ק ר' מענדל זצ"ל ובא לגור ונסעו יחדיו לווארשא. והיה רגיל לומר לרבינו זצ"ל אני איני בקי בדברים ההם ורק הנני עומד מוכן לפקודתכם וכל אשר תבינו לעשות כן אמלא רצונכם. פעם אתת כאשר היה רבינו זצ"ל עם הרה"ק ר' מענדל זצ"ל יחד בעיר ווארשא בא הרה"ק הנ"ל לבית רבינו ואמר לו שיש לו בקשה גדולה ממנו היות זה איזה זמן שהרה"צ ר' עמנואל מפשעדרבורז חלה מחלה אנושה ובא לווארשא לדרוש ברופאים לכן הנהו מבקש שרבינו ילך אליו לקיים מצות בקור חולים אצלו, ורבינו עשה מבוקשו והלכו שניהם לבקרו, והרה"צ הנ"ל היה מונח במטה וכאשר ישבו שניהם אצל מטתו והוא התנצל לפני רבינו שיתפלל עליו ורבינו אמר שמתפלל עבורו שיתרפא ברפואה מן השמים, אמר אח"כ הרה"צ הנ"ל הנני מתפלא מאוד על שניכם, שני אריות כאלו לא יוכלו לפעול עבור זכוב קטן (אזעלכע צוויי לייבען זאלען נישט קענין אויסבעטן אזויא איין קליין פליגלי), ורבינו לא השיב לו כלל על זה רק נאנח אנוחה עמוקה

באם הוא מסכים, יוכל להזכירו לפני רבו שבווארקי. הנפטר הסכים ונעלם.

עבר זמן מועט מן החלום, והחסיד הוורקאי נסע לרבו הרמ"מ, כדרכו להסתופף בצל רבו לעתים קרובות, אך מעשה החלום וההבטחה נשכחו ממנו לגמרי. החסיד היה בבית רבו זמן ממושך, ובמשך כל הזמן לא נזכר בהבטחתו להזכיר את ריעו לפני רבו. בתום זמן שהייתו נפרד החסיד מרבו, ויצא לדרך אל עבר עיירתו. באמצע דרכו אל ביתו נזכר לפתע מן החלום וההבטחה ונצטער צער רב.

לאחר התלבטות קשה החליט לחזור על עקבותיו, ולהזכיר את ידידו לפני רבו. נטל את תרמילו על שכמו ואת מקלו בידו, ירד מן העגלה והלך אל כיוון עיירת רבו ווארקי.

בדרך בין הרים וגאיות, חורשות ויערות, צעד החסיד והלך לו, והנה לפתע ראה ממרחק את מרכבת רבו, אשר היה רגיל לצאת בה אל מחוץ לעיר. החסיד בראותו את מרכבת רבו מתקרבת, עמד בצד הדרך, ורמז למלווי הרבי שהוא זקוק לומר דבר מה לרבי, אך הרבי ציווה להמשיך, ולא לעצור. במרחק מה בין עצי יער כרותים עצר הרבי, וירד מן המרכבה והחל לסובב בין העצים. החסיד מיהר תיכף להגיע אל הרבי, והוא מצאו נשען על גזע עץ כרות, שאלו הרבי למבוקשו, ועוד כמה שאלות אודות התנהגות ידידו, ופטרו לשלום.

עוד באותו הלילה, כשהחסיד עלה על משכבו באחת מן האכסניות אשר בדרך, ראה את ידידו, שבא להודות לו, ולבשרו כי ע"י תפלת רבו תוקנה נשמתו, ועוד גילה לו אשר ליד אותו גזע העץ הכרות היתה נשמתו נרדפת על ידי מלאכי חבלה ובאותו מקום הצילו הרבי.

***

החנויות החדשות

בעיירה ראדום אשר בפולין, היתה רחבה גדולה, ובה חנויות לרוב השייכות ליהודים. חנויות אלו היו עתיקות מאד, כפופות ומטות ליפול, אך בפי היהודים היו נקראות "החנויות החדשות", על שום מעשה שהיה. בימי הרבי הרמ"מ גזרה עיריית ראדום גזירה, ונתנה צו הריסה לחנויות דלות אלו, אשר חייהם ופרנסתם של הרבה משפחות יהודיות היו תלויים בהן, בטענה שחנויות אלו מבערות את מראה העיר. מבוכה רבה היתה בעיר, בכיות המשפחות העניות עלו עד לב השמים, וכל מיני השתדלויות לא הועילו.

בעיר נודע, שהאדמו"ר מווארקי נמצא לא רחוק מן העיר, בעיר פשיסחא. נסעו כמה יהודים לבקש מן האדמו"ר, שיתפלל עבור עניי העיר, לבטל את הגזירה.

שמע האדמו"ר הרמ"מ את בקשת בני העיר, והורה להם ליפות כמה שאפשר את מראה החנויות, כשהוא יעבור מפשיסחא לביתו שבווארקי, יעצור בדרך בראדום לראות את החנויות.

עבר האדמו"ר בראדום, וציווה לעצור מרכבתו ליד אותם חנויות, הסתכל האדמו"ר בחנויות, ופנה לסוכבים אותו: "אני רואה כאן חנויות חדשות".

כשהגיע שוב ביקורת מהעיריה בטלה הגזירה, ומאז נקראו אותן חנויות "החנויות החדשות".

(הצדיק השותק)

***

פעם אחת חלתה כלתו, אשת בנו האדמו"ר רבי בונים מאוטבוצק, והיתה נשקפת סכנה גדולה לחייה, כי המחלה גברה מאד.

ואז באה אמה מוורשה, היא נעמדה ליד פתח חדר הרבי, בכתה אם החולה ובקשה על נפש בתה החולנית.

נטל האדמו"ר קופסת גפרורים, הוציא את כל הגפרורים והצית אותם, אחר פנה אל האם הבוכיה, ואמר: "מעתה ואילך הבת תבריא", כך אמנם היה, ומרגע זה חלה הטבה במצב החולה והיא הבריאה.

כששאלוהו אם לבשר לאב השבור, שנשאר בווארשה, כי מצב בתו הוטב, ענה: "עדיין לא, חייב עוד האב לסכול" (האפ"קומען),

לאחר שהבריאה כלתו אמר האדמו"ר על האם: "היא אמנם דיברה בשקט, אך הניעה עולמות גבוהים" (זי האט שטיל גערעדט, און הייעך אנגעעירט).

***

דרכו היתה לצאת עם מרכבתו מחוץ לעיר, פעם הגיע אל אחת היערות, אשר שם היה גר אחד מחסידיו. האדמו"ר נכנס אליו, והחסיד שזכה לביקור האדמו"ר, מיהר והגיש לשולחן עוגה וי"ש, אך האדמו"ר מנע עצמו מלשתות, ואמר שכמדומה לו שהכוסית לא הוטבלה, ואמנם כך היה, החסיד התנצל שבטעות החליף והגיש כוס שטרם הוטבלה.

***

רגיל היה לצאת אך פעם אחת ביום עם מרכבתו לטייל. קרה פעם וביום סגרירי, כששלג ירד בחוץ וקור עז שרר, ציווה לרתום מרכבתו פעם שניה, והדבר היה לפלא בעיני כולם. אך לא העזו לשאלו מרוב מורא ודרך ארץ שהיה מפניו.

הנסיעה היתה בדרך המובילה מווארקי לגור, והנה באמצע הדרך הבחינו בעגלה שבורה, אשר נתקעה בשלג, כנראה מן הרוחות העזות, ולא יכלה להמשיך לנסוע. הנוסעים נאלצו לרדת אל תוך השלג, וסכנה גדולה נשקפה לחייהם. מיהר הרמ"מ להגיע למקום, והעלה את הנוסע עם בעל העגלה. הנוסע הנכבד היה הרבי מגור בעל החי"ר הרי"מ, שהיה זקוק להתראות עם הצדיק מווארקי, ובדרך נשברה עגלתו, והצדיק מווארקי ראה הכל ברוח קדשו, ויסע להצילו.

***

גזירת לקיחת יהודים לצבא הרוסי או הפולני בפולין, היתה אחת הגזירות הקשות והחמורות שניתכו על כלל ישראל אשר בגלות פולין. אברכים צעירים אשר בנו כבר משפחות בישראל, היו נאלצים לנטוש את האלמנות והיתומים החיים ולנדוד אל מעבר להרי סיביר, מקום שם אין זכר לשבת ולמאכלים כשרים, תוך סכנת נפשות איומה.

עוד בימי אביו, רבי יצחק זצ"ל, השתדלו הצדיקים לבטל את רוע הגזירה, ואמנם מספרים, שהצדיק השתדלן, אוהב ישראל, האדמו"ר הזקן רבי יצחק, נסע במיוחד אל אהל הרבי ר' בונם מפשיסחא, נכנס אל האהל, אמר עשרה פרקי תהילים, וסיים בפסוק "באלוקים נעשה חיל והוא יבוס צרינו". את הקב"ה נעבוד ולא נילקח חלילה לצבא, [העם וועט מען דינען, אבער א יוד צי די זעלנער וועט מען נישט נעמען]. כשיצא מן האהל אמר: "כל זמן שהזקן הזה יחיה לא ילקחו יהודים לצבא". ואמנם בימיו(תר"ח) שרר שקט במחנה היהודי.

בימי בנו הרמ"מ נתחדשה שוב הגזירה, היה זה בשנת תרי"ז במלחמת סיוסטופול, אז יצאה הגזירה על כל היהודים להתגייס לצבא, החרדה והמהומה היו ללא נשוא. אל הצדיק מווארקי באו בבכיות ויללות מבני משפחות הנלקחים, לבקש מהצדיק לבטל את רוע הגזירה, והימים ימי חודש אדר.

בפורים באמצע הריקודים צעק הרבי בקול רם: "איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי, ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי", והיו עיניו זולגות דמעות. ימים שלמים לא שכב לישון.

ביום י"ח אדר ציווה לרתום מרכבתו, והוא נסע כרגיל עם גיסו רבי צבי מרדכי כשהגיעו אל הכפר מגרוביל, אשר באמצע הדרך, נכנס שם אל אחד הבתים, אשר דרכו היה להתאכסן שם, להתפלל מנחה, וגיסו הרצ"מ נשאר בחוץ לבדוק את אחד הסוסים, שרצו לקנות עבור המרכבה.

מבפנים החדר נשמעו צעקות איומות, וכמה פעמים חזר על הפסוק: "חיל כילודה". לבסוף נרגע הרבי, ואז נכנס פנימה גיסו, וסיפר לו בבדיחות הדעת, כדי לשמחו קצת, אשר בחוץ התווכח עם מוכר הסוסים ומצא איזה חסרון על הסוס, ואז ענה לו מוכר הסוסים: "וכי אתה רוצה לגייס את הסוס לצבא?".

כששמע זאת האדמו"ר התלקח כולו וזעק: "וכי מה הוא חושב שיהודים כן ילקחו לצבא, אני אומר שאף יהודי לא יקחו, ואף אלו שנלקחו עוד יחזרו", וסיים בפסוק "כי שיבר דלתות נחושת ובריחי ברזל גידע".

לאחר כמה ימים השתרר שלום בין הלוחמים ונשתחררו כולם.
(הצדיק השותק)

***

האדמו"ר הרמ"מ אמר פעם, במוצאי יום הכפורים, אשר השנה היתה תפלתו בכוונה גדולה, וזה עשרים שנה אשר עוד לא זכה לתפלות מעין אלו.

וגילה האדמו"ר אשר בשנה זו בעת אשר אמר את סדר העבודה, והזכיר: "וכך היה אומר", היה שומע את קולו של הכהן הגדול בעבודתו.

***

תלמידו הגדול הרבי הראשון לבית אלכסנדר, האדמו"ר רבי יחיאל, סיפר שפעם נחלה על עיניו, והיו לו יסורים גדולים מזה, אך הוא לא השגיח על יסוריו, ונסע לרבי לווארקי לשבת להסתופף בצילו, במוצאי שבת, מאוחר בלילה, בית המדרש היה כבר ריק מאדם, ורק האדמו"ר מאלכסנדר שהיה בבית המדרש, וכשכאביו גברו, הניח את ראשו על "העמוד" ולא הרגיש כיצד הרבי נכנס לבית המדרש.

ניגש הרבי אל הרבי מאלכסנדר ואמר לו: "הרב מטורצ'ין (בימים ההם כיהן כרב בטורצ'ין) העינים כואבות לך, הכי צדק? כאשר יודעים שעומדים מתחת לשמים, אפשר לחוש בכאב עיניים?"

מאז, סיפר הרבי מאלכסנדר, הפסיק לחוש את כאב העיניים, לא שהכאב פסק, אלא שהוא כבר לא חש בכאב.

(הצדיק השותק)

***

תקופה זו, בין השנים תר"ו-תר"ך, היתה עשירה וסוערת במאורעות, גם בעולם הגוים. הפולנים שנאנקו עשרות שנים תחת עולו של שלטון הצאר הרוסי, שאפו לתוך ריאותיהם את אויר התקופה החדשה שנשבה באירופה, את רוח האומיות העזה.

באותה תקופה היה אחד מרבני פולין אצל רבו מווארקי, שהיה בחצרו כמה שבועות וישב שם על התורה והחסידות. כשהחליט לחזור לביתו, נכנס אל רבו הרבי ר' מנדלי להיפרד, אך ראה זה פלא: האדמו"ר לא הושיט את ידו לפרידה אל הרב, והרב מבלי לדעת את פשר הדבר, נשאר על עוד שבת בווארקי. אחרי השבת הנוספת נכנס שוב להפרד, קיבל את ברכת האדמו"ר ויסע אל ביתו.

בהגיעו לביתו שמחו בני משפחתו לקראתו, וסיפרו לו על הנס הגדול שאירע לו, כי בשבת שעברה באו כמה מן המורדים הפולנים אל בית הרב, כדי לקחתו בכוח שינאם לפני ההמונים וילחיבם למרד במשטר הרוסי. צעד זה היה גורר אחריו סכנת נפשות מצד המשטר הרוסי שהיה מתנקם באלו שתמכו במרד.

רק אז הבין החסיד את גדולת רבו ואת ראייתו הרחוקה... (הצדיק השותק)

***

פעם בליל חמישי, שעות מספר לפנות בוקר, ציוה לרתום את המרכבה, וכרגיל ליווהו גיסו רבי צבי מרדכי. דרך נסיעתם הרגילה היתה מווארקי עד גור וחזרה, אך הפעם ציוה האדמו"ר להמשיך הלאה, והוא חצה את העיירה גור עד עברה השני, וכשהתרחקו קמעה מן העיירה ציוה לעצור.

לקח הרבי את המקטרת שלו (הלולקע ציבעק) שקע במחשבות והעלה תימרות-תימרות עשן, לפתע הגיע מן השדה אחד מחסידיו בשם ר' משה תושב העיירה גור, הוא נתקרב לכיוון הרבי, ונעמד מרחוק, כשהוא מביט אל פני הרבי, אך לא ניגש ללטול שלום, כדרך החסידים. הרבי כשראהו נענה ואמר: "גם אנו יכולים לעשות טובה". שמע זאת החסיד ר' משה, חזר על עקבותיו ונעלם בדרך בשדה. הדבר היה נראה קצת מוזר בעיני רבי צבי מרדכי, ראשית, מנין לו לר' משה להגיע מן השדה, והרי הוא גר בגור, ועוד: מדוע לא נטל שלום מן הרבי.

כשהגיע האדמו"ר לגור, ונכנס לפוש קמעה, מיהר רבי צבי מרדכי אל בית החסידים הוורקאי לשאול אודות ר' משה, ולתמהונו נודע לו, שר' משה הנ"ל נפטר והלך לעולמו עוד מאתמול, ואז הבין את פשר התעלומה ואת גדולת רבו.

(הצדיק השותק)

***

עזות וקדושה

היה זה בשנת תרי"א, בזמן שמלכות רוסיה יצאה בגזירת הלבוש, בכל הארצות שהיתה תחת שליטת הצאר הרוסי, ובפולין החי' הרי"ם ואתו עוד מצדיקי הדור, פסקו שהענין יהרג ואל יעבור, וניהלו מערכה כבידה עד שהצליחו להגיע להסדר עם השלטונות.

אבל עד שהצליחו לבטל הגזירה, סבלו היהודים רדיפות נוראות, וספגו מהלומות ומכות מהשוטרים ומשאר שונאי ישראל, ובתי המאסר היו מלאים במאות יהודים שנתפסו מגדלים זקן ופאות. ואף היו גוזזים ליהודים את הזקן והפיאות באמצע הרחוב.

באותה עת נזקק החסיד הוורקאי הגה"ח רבי דוד טאוב, בעהמח"ס "בנין דוד", לבקר בווארשה הבירה כדי לסדר ענין מסויים לצרכי רבנותו. אך הוא התיירא פן יפגעו בו לרעה בגלל מלבושיו החסידיים שהיה רגיל ללבוש. קם ונסע לווארקי אל הרמ"מ להשיח לפניו פחדו זה. ענה לו הרבי בפסקנות: באם תלך ביד רמה ולא תפחד מאיש, כל רע לא יאונה לך...

בסוככו בווארשה, פגע באחד השרים, אשר חרה אפו מאד בראותו יהודי שלא שינה את מלבושיו והוא ציווהו לגשת אליו. אך רבי דוד רב נזכר בדברי רבו וניגש ללא שום מורא אל השר. על השר ניכרו סימני מבוכה והוא גמגם: "לא לך התכוונתי", ופטרו לשלום. (הצדיק השותק)

***

בפטירת הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקא זי"ע הספידו תלמידו המובהק הרה"ק רבי בעריש מביאלא זי"ע, ובתוך דבריו אמר "רבינו ימשיך להנהיג אותנו ככחיים חיותו ממש, כי אף בימי חייו כמעט ולא דיבר מאומה [כידוע שהיה הרה"ק מווארקא ממעט מאד בדיבורו, בדברי תורה אמרו וק"ו בשיחת חולין, ואף מה שהגיד היה בתכלית הקיצור וברמיזא בעלמא], רק האיר לתוך ליבותינו, ובודאי יאיר לנו כן גם עתה..."

(אהל יצחק' במדור על רמ"מ מווארקא אות לז).

***

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

***

לזכות הרוצה בעילום שמו שיקויים ברכת צדיק "מנוחה ושמחה, אור ליהודים"		לע"נ ידידנו הנו"נ הרה"ח ר' דוד ז"ל בן הרה"ח ר' פנחס הי"ו (פישער) נלב"ע ניסן תש"פ והרה"ח ר' צבי (הערשל) בן הרה"ח ר' יחזקאל שרגא ז"ל נלב"ע י"ד ניסן תש"פ		
ההפצה בעיה"ק טבריא נתנם לע"נ רבני טבריא רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל		לע"נ האשה החשובה הצדקנית מרת פרידא גילה בת הרה"ח ר' יצחק אייזיק ע"ה (רייך) נלב"ע י"ז אדר ב' תשע"ט		
להצילחת נישואי בן אסתר מלכה זכות הפצת תורה וחסידות, יעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב	להצילחת נואיר יחיאל בן חנה סינא זכות הפצת תורה וחסידות, יעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב	להצילחת מנחם נענדה בן פרידא גילה זכות הפצת תורה וחסידות, יעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב	להצילחת אפרים בן אסתר לאה זכות הפצת תורה וחסידות, יעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב	להצילחת יוסף נתן בן רבקה טויבא זכות הפצת תורה וחסידות, יעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב
להשתתפות בהוצאות הגליון לרגל שמחה או לע"נ ולקבלת הגליון במייל, להערות ולהארות, GILYON.LIZENSK@GMAIL.COM				